

I. Al. Brătescu - Voinesti

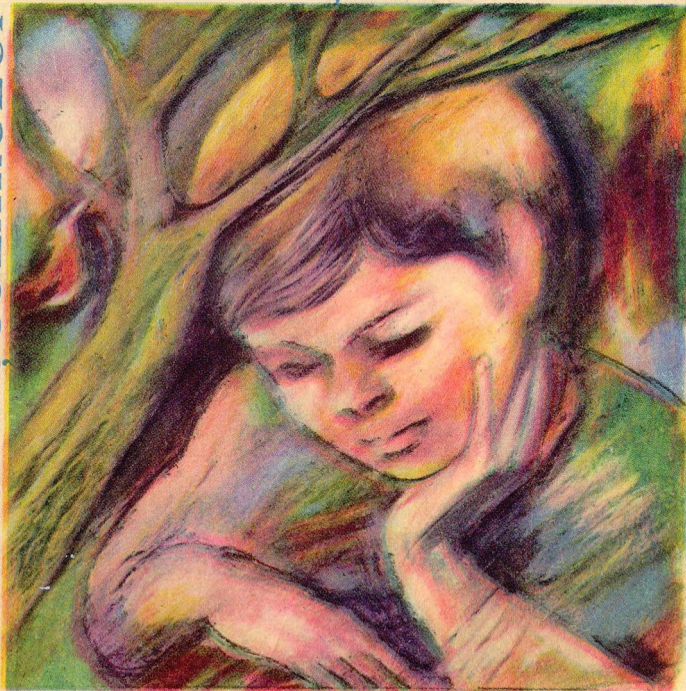

Nicușor

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

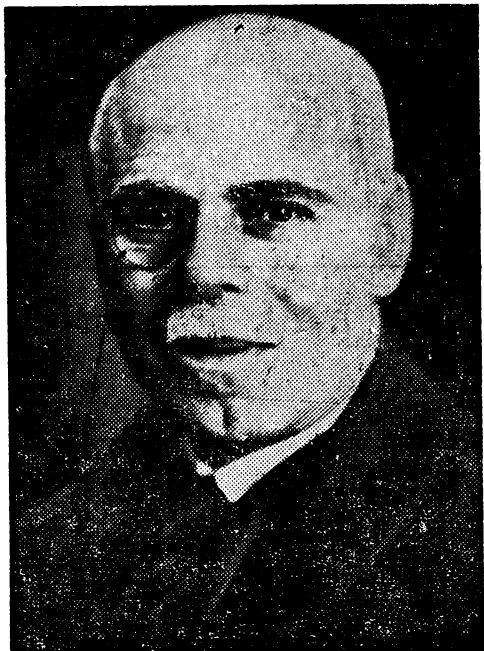

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

I. Al. Brătescu-Voinești

Nicușor

EDITURA ION CREANGĂ • BUCUREȘTI, 1984

Ion Alexandru Brătescu-Voinești s-a născut la 1 ianuarie 1868, la Tîrgoviște, unde-și petrece copilăria și urmează clasele primare. Continuă studiile la București, la liceul „Sf. Sava“, apoi la Facultatea de Drept.

Activitatea scriitoricească o începe la *Convorbiri literare* și o continuă la *Viața românească* și alte reviste, unde publică schițe și nuvele. Dintre volumele publicate, mai cunoscute sînt : *Nuvele și schițe* (1903) ; *Întineric și lumină* (1912) ; *În slujba păcii* (1920) ; *Firimituri* (1929) ; *Din pragul apusului* (1935).

Moare la 14 decembrie 1946 la locuința sa din București.

Sandi, să ascuți pe mămica

Intr-o primăvară, o prepeliță aproape moartă de oboseală — că venea de departe, tocmai din Africa — s-a lăsat din zbor într-un lan verde de grâu, la marginea unui lăstar. După ce s-a odihnit vreo câteva zile, a început să adune bețișoare, foi uscate, paie și fire de fân și și-a făcut un cuib pe un moșoroi de pământ, mai sus, ca să nu i-l înece ploile ; pe urmă, șapte zile de-a rîndul a ouat cîte un ou, în tot șapte ouă mici ca niște cofeturi și a început să le clocească. Ai văzut cum stă găina pe ouă ? Așa sta și ea, doar că ea în loc să stea în coteț, sta afară în grâu ; și ploua, ploua de vărsa și ea nu se mișca, ca nu cumva să pătrună o picătură de ploaie la ouă. După trei săptămîni i-au ieșit niște pui drăguți, nu goi ca puii de vrabie, îmbrăcați cu puf galben ca puii de găină, dar mici, parcă erau șapte gogoși de mătase, și au început să umble prin grâu după mîncare. Prepelița prindea cîte o furnică, ori cîte o lăcustă, le-o firimițea în bucățele mici, și ei, pic ! pic ! pic ! cu cioculețele lor, o mînceau numaidecît. Și erau frumoși, cuminți și ascultători ; se plimbau prinprejurul mamei lor și cînd îi striga : „Pitpalac !“ repede veneau lîngă ea. Odată, prin iunie, cînd au venit țărani să secere grîul, ăl mai mare dintre pui n-a alergat repede la che-

mareă mă-si, și cum nu știa să zboare, haț ! l-a prins un flăcău sub căciulă. Ce frică a pățit cînd s-a simțit strîns în palma flăcăului, numai el a știut ; îi bătea inima ca ceasornicul meu din buzunar ; dar a avut noroc de un țaran bătrîn, care s-a rugat pentru el :

— Lasă-l jos, măi Marine, că e păcat de el, moare. Nu-l vezi că de-abia e cît luleaua ? !

Cînd s-a văzut scăpat, fuga speriat la prepeliță să-i spuie ce-a pățit. Ea l-a luat, l-a mîngîiat și i-a spus :

— Vezi ce va să zică să nu mă ascuți ? Cînd te-i face mare, o să faci cum ăi vrea tu, dar acum, că ești mic, să nu ieși niciodată din vorba mea, că poți să pățești și mai rău.

Și așa trăiau acolo liniștiți și fericiți. Din seceratul griului și din ridicarea snopilor se scuturaseră pe miriște o groază de boabe cu care se hrăneau și, măcar că nu era vreo apă prin apropiere, nu sufereau de sete, că beau dimineața picături de rouă de pe firele de iarbă. Ziua, cînd era căldură mare, stau la umbră în lăstar ; după-amiaza, cînd se potolea vipia, ieșeau cu toții pe miriște ; iar în nopțile răcoroase se adunau grămadă, ca sub un cort ; sub aripile ocrotitoare ale prepeliței. Încet-încet puful de pe ei s-a schimbat în fulgi și în pene, și cu ajutorul mamei lor au început să zboare. Lecțiile de zbor se făceau dimineața spre răsăritul soarelui, cînd se îngîna ziua cu noaptea, și seara în amurg, căci ziua era primejdios, din pricina hereților, care dădeau tîrcoale pe deasupra miriștii.

Mama lor îi așeza la rînd și îi întreba : „Gata ?“ „Da“, răspundeau ei. „Una, două, trei !“ Și cînd zicea „trei“,

frrr ! zburau cu toții de la marginea lăstarului tocmai colo lângă cantonul de pe șosea și tot așa îndărăt. Și mama lor le spunea că-i învață să zboare pentru o călătorie lungă, pe care trebuiau s-o facă în curînd, cînd o trece vara. „Și o să zburăm pe sus de tot, zile și nopți, și o să vedem dedesubtul nostru orașe mari și rîuri și marea.“

Intr-o după-amiază pe la sfîrșitul lui august, pe cînd puii se jucau frumos în miriște împrejurul prepeliței, aud o căruță venind și oprindu-se în drumeagul de pe marginea lăstarului. Au ridicat toți în sus capetele cu ochișorii ca niște mărgele negre și ascultau.

„Nero ! înapoi !“ s-a auzit un glas strigînd. Puii n-au priceput ; dar mama lor, care înțelesese că e un vînător, a rămas încremenită. Scăparea lor era lăstarul, dar tocmai dintr-acolo venea vînătorul. După o clipă de socoteală, le-a poruncit să se pitulească jos, lipiți cu pămîntul, și cu nici un preț să nu se miște.

— Eu o să zbor ; voi să rămîneți nemișcați ; care zboară, e pierdut. Ați înțeles ?

Puii au clipit din ochi c-au înțeles și au rămas așteptînd în tăcere.

Se auzea fișitul unui cîine care alerga prin miriște și din cînd în cînd glasul omului :

— Unde fugi ? înapoi, Nero !

Fișitul se apropie — uite cîinele : a rămas împietrit cu o labă în sus, cu ochii țintă înspre ei.

— Nu vă mișcați, le șoptește prepelița și se strecoară binisor mai departe. Cîinele pășește încet după ea. Se apropie grăbit și vînătorul. Uite-l : piciorul lui e acum așa de aproape de ei, încît văd cum i se urcă o furnică pe carîmbul cizmei. Vai ! cum le bate inima. După cîteva clipe prepelița zboară ras cu pămîntul, la doi pași de la botul cîinelui, care o urmărește ; vînătorul se depărtează strigînd : „Înapoi ! înapoi !“ Nu poate trage, de frică să nu-și împuște cîinele ; dar prepelița se preface așa de bine că e rănită, încît cîinele vrea cu orice preț s-o prindă ; iar cînd socotește ea că e în afară de bătaia puștii, zboară repede spre lăstar.

În vremea asta puiul ăl mai mare, în loc să stea nemișcat ca frații lui, după cum le poruncise mă-sa, zboară ; vînătorul îi aude pîriitul zborului, se întoarce și trage. Era cam departe. O singură alică l-a ajuns la aripă. N-a picat, a putut zbura pînă în lăstar ; dar acolo, de mișcarea aripii, osul — la început numai plesnit — s-a crăpat de tot, și puiul a căzut cu o aripă moartă. Vînătorul, cunoscînd desimea lăstarului și văzînd că trăsese într-un pui, nu s-a luat după dînsul, socotind că nu face truda de a-l căuta prin lăstar.

Ailalți pui nu s-au mișcat din locul unde-i lăsase prepelița. Ascultau în tăcere. Din cînd în cînd se auzeau pocnete de pușcă și glasul vînătorului strigînd „*Apporte !*“ Mai tîrziu căruța s-a depărtat înspre vînător pe drumeagul lăstarului ; încet-încet pocnetele și strigătele s-au pierdut, s-au stins, și în tăcerea serii care se lăsa, nu se mai auzea decît cîntecul greierilor ; iar cînd s-a înnoptat și răsărea

luna dinspre Cornăţel, au auzit desluşit glasul mamei lor chemându-i din capul miriştei : „Pitpalac ! pitpalac !“

Repede au zburat înspre ea şi au găsit-o. Ea i-a numărat ; lipsea unul.

— Unde e nenea ?

— Nu ştim, a zburat.

Atunci prepeliţa disperată a început să-l strige tare, mai tare, ascultînd din toate părţile. Din lăstar i-a răspuns un glas stins : „Piu ! piu !“...

Cînd l-a găsit, cînd i-a văzut aripa ruptă, a înţeles că era pierdut ; dar şi-a ascuns durerea, ca să nu-l deznădăduiască pe el...

D-atunci au început zile triste pentru bietul pui ; se uita cu ochii plînşi cum fraţii lui se învăţau la zbor dimineaţa şi seara ; iar noaptea, cînd ailalţi adormeau sub aripa mamei, el o întreba cu spaimă :

— Mamă, nu e aşa că o să mă fac bine ? Nu e aşa c-o să merg şi eu să-mi arăţi cetăţi mari şi riuri şi marea ?

— Da, mamă, răspundea prepeliţa, silindu-se să nu plîngă.

Şi a trecut vara. Au venit ţăranii cu plugurile de au arat miriştea ; prepeliţa s-a mutat cu puii într-un lan de porumb de alături ; dar peste cîtăva vreme au venit oamenii de au cules porumbul, au tăiat cocenii şi au întors locul ; atunci s-au mutat în nişte pîrloage din marginea lăstarului.

În locul zilelor mari şi frumoase au venit zile mici şi posomorîte, a început să cadă brumă şi să se rărească frunza lăstarului. Pe înserate se vedeau rîndunici întîrziate zburînd în rasul pămîntului, ori pîlcuri de alte păsări călă-

toare, iar în tăcerea nopților friguroase se auzeau strigătele cocorilor, mergînd toate în aceeași parte, către miazăzi.

În inima bieteii prepelițe era o luptă sfișietoare. Ar fi vrut să se rupă în două : jumătate să plece cu copiii sănătoși, care sufereau de frigul toamnei înaintate, iar jumătate să rămîie cu puiul schilod, care se agăța de ea cu desperare. Suflarea dușmănoasă a crivățului, pornită fără veste într-o zi, a hotărît-o. Decît să-i moară toți puii, mai bine numai unul — și fără să se uite înapoi, ca să nu-i slăbească hotărîrea, a zburat cu puii zdraveni, pe cînd al rănît striga cu deznădejde :

— Nu mă lăsați ! Nu mă lăsați !

A încercat să se tîrască după ei, dar n-a putut, și a rămas în loc, urmărindu-i cu ochii pînă au pierit în zarea despre miazăzi.

Peste trei zile toată preajma era îmbrăcată în haina albă și rece a iernii. După o ninsoare cu viscol, urmă un senin ca sticla, aducînd cu dînsul un ger aprig.

La marginea lăstarului, un pui de prepeliță, cu aripa ruptă, stă zgribulit de frig.

După durerile grozave de pînă adineaori, urmează acum o piroteală plăcută. Prin mintea lui fulgeră crimpeie de vedenii... miriște... un carîmb de cizmă pe care se urcă o furnică... aripa caldă a mamei. Se clatină într-o parte și într-alta, și pică mort, cu degetele ghearei împreunate ca pentru închinăciune.

Acum cîțiva ani, într-o zi de septembrie, cuprins de un nespus dor de ducă pe care mi-l pricinuia albastrul nesfîrșit al cerului și acel farmec amețitor al toamnei, mă plimbam de mai bine de un ceas pe stradă singur, fără rost, cînd la o răs_pîntie mă întîlnii pîept în pîept cu Maiorul.

— A ! bună ziua. Ce ? Aici ? Eu te țineam plecat acasă.

— Cum acasă, cînd am slujbă aici ?

— Vezi, că știam că... mama țî-e bolnavă.

Și eu nu știam nimic.

— Dar d-ta de unde știi ?

— Scră-mea, care s-a întors aseară de acolo, îmi spusese că a găsit-o foarte rău.

Ca să-mi spuie Maiorul că mama era foarte rău, trebuia să fie în adevăr așa, trebuia să aibă altceva decît patima ei obișnuită.

În aceeași seară, după un drum care mi s-a părut cel mai lung din cîte făcusem în viață, soseam acasă. Teama care-mi strîngea inima și mă făcuse să trec fără o întrebare printre slugile ieșite în întîmpinarea mea mi se risipi,

găsind pe mama în adevăr mai slabă decît o lăsasem, dar bine.

— Tu, dragă !

Și săraca oarbă, neputîndu-mă vedea, mă pipăia peste piept, peste față. Eu îi luai mîinile și i le sărutai, certînd-o încet că nu mă vestise.

— Dar n-am fost bolnavă. Cine ți-a spus ? A ! Maioru ? Acum înțeleg. A fost soră-sa p-aici. Ea nu m-a văzut după nenorocire, și-și închipuia să mă găsească tot așa cum mă știa... și acum...

În adevăr, dacă sora Maiorului n-o văzuse de cînd cu moartea tatii, era de înțeles cum spusese că e foarte rău, găsind pe femeia — acum un an încă tînră și frumoasă — fără vedere și îmbătrînită cu zece ani în așa de scurtă vreme.

— Iar dacă acum mă găsești mai slabă, adăogă mama, e că de două nopți nu pot dormi din pricina bietului Castor.

— De ce ?

Ca răspuns la întrebarea mea, auzii afară, lîngă fereastră, un urlet lung și sfîșietor.

— Uite, așa urlă de două nopți. Asta e a treia. Săracul ! Nu știu ce are. Femeia zice c-ar fi otrăvit. Eu crez că bătrînețea...

Liniștit dinspre partea mamei, acum îngrijit de starea cîinelui, ieșii în curte, unde găsii pe Castor zăcînd prăpădit lîngă fereastră, cu gura deschisă. Femeia care știa cît de mult țineam la el toți ai casei era aplecată deasupra lui : se încerca să-i dea lapte dulce.

— Ce are, Mario ?

Nu ştia nici ea. De două zile de cînd nu mai mincea nimic, zăcea la soare şi urla. Îi făcuse ea toate cîte le-a ştiut, dar degeaba, îi era tot mai rău...

— Ia să încercăm să-i dăm laptele.

Şi ajutat de femeie, dedei cîinelui cu de-a sila tot laptele din ceaşcă. Simţindu-se parcă mai bine, se ridică grёoi, mă mirosi dînd din coadă, apoi se culcă iar, urlînd prelung şi dureros.

Era tîrziu. Mama dormea. Îi auzeam, prin uşa deschisă dintre odăile noastre, răsuflarea regulată — şi trebuie să fi vegheat două nopţi pentru ca să fi putut dormi acum, cu toate deseale gemete ale lui Castor.

Ce mă ţinea pe mine deştept nu erau însă urletele, ci atîtea amintiri şi atîtea gînduri trezite deodată în mine la vederea suferinţei lui.

Cît de împede văd nopţile de vară cînd mă duceam la moşie pentru vînătoare. Iată-mă culcat în pridvorul luminat ca ziua, pe luna plină, neputînd închide ochii din pricina cîntecului pitpalacilor care se aud pretutindeni, aici aproape ca sunetul a două pietre lovite una de alta, colo în depărtare, ca picăturile de apă căzînd într-un vas plin. Castor se scoală din cînd în cînd şi vine să mă miroase, îngrijat de neodihna mea.

Iată-ne la vînătoare într-o mirişte aurie. Castor caută la cincizeci de paşi, în galop, cu capul în sus. Deodată, trăsniţ, se opreşte în loc, nemişcat, ca de bronz, cu coada dreaptă, cu un picior ridicat în sus. La un pas înaintea

lui stă prepelița pe brînci, înfricoșată, hipnotizată. Mă apropii și-i strig : „*Pil !*“ El sare, prepelița zboară și eu trag. „*Apporte !*“, și mi-o aduce. E încă vie, numai aripată.

Iată-ne primăvara după sităruși, în păpurișul de la Lazuri, unde Castor caută domol și amănunțit, pe cînd în cîmpul de alături țărani aclamă sosirea berzelor cu chiote și cu zvîrliri de căciuli în sus.

Cînd mă întorceam acasă în vacanță, mi-l aduceau înainte la gară, și era o arătare. Se opreau călătorii grăbiți în loc, să admire bucuria de nedescris a cîinelui care-și revedea stăpînul după trei luni de lipsă ; iar după ce plecam, îmi scria mama cum intra în fiecare zi în odaie să miroase și să mîngîie hainele mele de vînătoare spînzurate în cuier.

Mi-l dase tată-meu... Parcă-l văd. În ziua cînd m'am întors după examenul de bacalaureat, mă întîmpină în capul scării și, după ce mă îmbrățișează și el și mama : „Să trăiești, fătul meu, și să-ți dea Dumnezeu bucuria pe care ne-o faci“.

Apoi mă ia de mîină și mă duce în odaia mea, unde mă aștepta cea mai neașteptată surpriză. În perete o panoplie cu toate trebuincioasele pentru vînat, patima mea ; iar de sub pat iese Castor, întii lătrînd, apoi bucurîndu-se de parcă mă cunoștea de cînd lumea.

A ! fericirea mea de atunci ! Și nu numai pentru ăst dar frumos, ci pentru toate cîte mă înconjurau. Căci în clipa aceea, în fața lor, care întinereau de mulțumirea mea, pentru întîia oară înțelegeam ce mare lucru e pentru cineva să aibă părinți cinstiți, buni și uniți : o mamă care se lipsea de toate pentru copiii ei, — un tată în fața căruia

toți se descopereau cu respect — o casă bătrânească moștenită din moși-strămoși, și slugi îmbătrânite în curte, iubitoare și credincioase.

Da, pe *tată-meu* mi-l aduceau aminte gemetele lui Castor. Mă vedeam întorcându-mă cu dînsul de la vînătoare, de unde venea să mă ia întotdeauna cu chibitca lui cu un cal, auzeam sunetul neuitat al arcurilor chibitcei, auzeam și glasul lui și corul nesfîrșit de greieri.

Zădarnic îmi astupam urechile pentru a putea adormi. Mintea, acum plină de trecut, nu se lăsa să fie adormită, ci depăna atîtea lucruri trăite, care mă minunau prin limpezimea cu care le vedeam.

Abia era un an de atunci. Era ziua lui. Masă întinsă de la un capăt al sufrageriei la celălalt : toate rudele și prietenii. Lăutarii cîntă cîntece bătrînești. Unul din copii se scoală și închină în sănătatea lui. El se ridică supărat de mult ce se silește să nu pară mișcat, își ia paharul : „Dragii mei, pilde bune v-am dat și eu și mama voastră. Dea Dumnezeu...” dar cuvîntarea i se topește în lacrămile care-i dau năvală din ochi. Atunci mama se apleacă peste dînsul și-l sărută lung, în aplauzele tuturor și în cîntecul de urare al lăutarilor...

Și acum, ce departe erau toate !

La pierderea lui, moartea nu l-a luat numai pe dînsul — iubitul, dus la groapă într-o zi de toamnă rece și ploioasă — ci a luat cu ea tot rostul neamului nostru, acum atît de risipit.

Mă întrebam, și nu-mi puteam răspunde, ce ne despărțise așa și pentru ce nu veneam să trăim cu toții împreună, cu mama, îngrijind-o, ajutînd-o. Nebuni ce eram !

Dar negreșit, cît mai în grabă, aveam să mă întorc lînga dînsa și să încep a reclădi fala casei noastre, dărîmate de suflarea morții.

„A ! dar e peste putință !“ îmi ziceam tot eu. Și acum gemătul lui Castor era glasul tăcutei mele deznădejdi în fața ruinei neamului.

A doua zi de dimineată mă trezește același glas tînguitor al ciinelui. Mă îmbrac, îmi iau pușca din cui, două cartușe din cutia mesei, și ies în curte.

— Castor, vin-aici !

Castor, care zăcuse toată noaptea nemișcat, se scoală ca prin minune și mă urmează.

Femeia, care m-a văzut și m-a înțeles, fuge în bucătărie plîngînd.

— Castor, vin-aici !

Castor se tîrăște cu greutate după mine pînă la mîdanul de peste drum. Aici se culcă pe partea dreaptă, lăsînd descoperit locul inimii...

După ce s-a isprăvit, m-am întors acasă ca gonit de cineva, am intrat în odaie, am trîntit pușca pe pat...

Ușa din dreapta s-a deschis. Mama a înaintat pe dibuite și m-a cuprins în brațe. Pe cealaltă ușă au intrat Maria și Dinu, amîndoi slugi de peste treizeci de ani în curtea noastră ; și cu toții am plîns pe tăcute moartea lui Castor, care ducea departe, mai departe, vremea unor fericiri apuse pentru totdeauna.

Copiilor mei

La marginea dinspre miazănoapte a orașului, pe malul iazului, e o grădină frumoasă în care sînt patru clădiri mari : a tribunalului, a prefecturii, a judecătoriei și a casieriei ; restul grădinii e numai tufișuri dese de lemn ciînesc, de bațachină și de rugi, în care primăvara cîntă privighetorile de e o frumusețe. Chiar pe marginea malului e o movilă pe care cînd te-i sui, ai înaintea ochilor o minune de tablou. Aici sub mal, iazul umbrit de sălcii și de anini cu o moară vorbăreață ; mai departe, valea verde a Ialomiței, închisă în fund de dealurile viilor, pe culmea cărora stă de strajă mănăstirea ; iar mai în fund, topită-n aburi albăstriei, toată coama munților, de la Piatra-craiului pînă-n Penteleu ; în tot o priveliște frumoasă, de parcă ți se primenește sufletul uitîndu-te la ea.

Prin grădina asta e drumul lui conu Mișu, care șade alături, cînd e să iasă în oraș.

Cum trecea într-o zi din primăvara trecută, s-a oprit să asculte o privighetoare, care cînta de răsuna grădina ; și fiindcă tufișul în care cînta era chiar alături, s-a aplecat să încerce : n-o putea-o zări ? Cînd, ce să vază ? Jos în tufiș, un băiețaș. Cu degetul arătător de la mîna dreaptă peste buzele țuguiate, îi făcea semn să tacă, iar cu cel de

la mîna stingă îi arăta privighetoarea. Aplecîndu-se mai mult, o văzu...

Și a stat așa multă vreme, neputîndu-se sătura de a o privi și neștiind ce să privească mai cu drag : pasărea mică și neînsemnată, care scotea sunete atît de puternice și de măiestre din gușulița ei care se vedea săltînd, ori fericirea fără seamăn care zîmbea pe toată fața copilului ?

Îl mai văzuse el de cîteva ori p-aici prin grădină jucîndu-se cu alți copii de seama lui, dar niciodată nu-l privise cu luare-aminte. Acolo, un broscoi de băiețaș slăbuț, cu părul cînepiu, încurcat ca un caier, și cu pantalonii în vine, cîrpiți în zece locuri. Acum pentru întîia oară vedea ce ochi negri, catifelati și dulci avea.

La o mișcare nedibace pasărea zbură și lui conu Mișu îi părea grozav de rău, crezînd că s-o mîhni copilul ; dar acesta ieși din tufiș și privindu-l drept, cu seriozitatea adorabil de hazlie a copiilor :

— Nu fațe nimic. Vine îndărăt. Asta e a mea. A fost și poimîine.

— Ce spui, mă ? A fost și poimîine ?

— Da, a văzut-o și Lenuța.

— Care Lenuța ?

— Lenuța, sora mea..?

Și clătinînd din cap :

— Da' lu' Vasilică nu i-o arăt.

— Care Vasilică ?

— Vasilică a lu' nenea Dumitru de la zudecătorie.

— Și de ce nu i-o arăți și lui ?

— Că fîncă dă cu pietre.

— Bravo ! să nu i-o arăți.

— Tt !

— Dar pe tine cum te cheamă ?

— Nicusor a lu' Ioniță, odăiasu' de la casierie, si sînt de sase ani.

— Ce vorbești, domnule !!! Păi bine, tu poate că vrei și doi bani, să-ți cumperi covrigi.

Nicusor răspunse cu umărul drept, săltîndu-l în sus. Și conu Mișu, rîzînd cu mulțumire, scoate și-i întinde doi bani. Copilul, luîndu-i, zice : „Săru' mîna“ și pleacă grăbit, ținîndu-se cu o mîna de brăcinarii pantalonilor prea largi ; dar după cîțiva pași se întoarce să-l întrebe serios dacă la spițerie se vinde ouă de furnică.

— Ce să faci, mă, cu ouă de furnică ?

— Mi-a spus mamica mea așa : că le plăte la privighetori, si vreau să pui pe zos la a mea...

Are și conu Mișu trei îngerași de copii de la care aude în fiecare zi fel de fel de nostimade copilărești, dar asta i s-a părut atît de drăgălașă, încît a luat pe băiețașul odăiasului în brațe și l-a sărutat pe amîndoi obraji ; pe urmă, rușinat de înduioșarea lui, l-a lăsat și l-a scuipat :

— Ptiu ! Marș d-aici, potaie mică !...

Din ziua aia datează prietenia lui conu Mișu cu Nicusor ; e ! dar negreșit, prietenia care poate să mijlocească între un boier mare și copilul unui odăiaș. Din vreme în vreme, cînd îl vede prin grădină, îl strigă : „Pst ! mă hoțule, vino-ncoa !“ și-i dă cîte un ban, cum dă și Lenuții, pe care acum o cunoaște și o întilnește mai în fiecare zi, venind din tîrg, încărcată cu o dublă de pîine și cu un clondir, pe care de-abia le duce. Cunoaște acum și pe părinții lui Nicusor ; tatăl, unu gros, negru, păros, cu o

mutră aspră, în care numai roșata vârfului nasului pune o pată mai veselă ; mama, slabă, ofilită, prăfurie și totuși plăcută pentru blîndețea ochilor...

Negreșit, Nicușor nu e primit în curtea lui conu Mișu să se joace cu copiii lui și cu musafirii lor, dar se uită și el din grădina prefecturii pe crăpăturile ulucilor ; și tot încercînd crăpăturile, a dat peste cîteva prin care poate vedea tot raiul din curțile boierului. Așa, printr-una se văd rondurile de flori frumoase și locul unde joacă copiii crochet ; printr-alta se vede terasa îmbrăcată în flori albastre, unde mănîncă boierii vara ; prin a treia, căprioara cu țarcul ei ; iar prin a de la capul din fund al ulucilor, grădina de poame, curtea păsărilor și doi cîini mari și legați în lanțuri pe sîrmă...

Frumos Crăciun o să fie ! A nins două zile din Crivăț, și acum în ajun s-a schimbat vîntul ; suflă Austrul, subțîind norii, printre care încep să se ivească stelele, și aducînd cu el un ger de te taie.

La curtea caselor lui conu Mișu e zarvă mare. Pe porțile deschise larg nu mai conțin sîniile încărcate cu musafiri. E pom de Crăciun, la care sînt poftiți copiii tuturor prietenilor. În mijlocul salonului încăpător, care ține de la intrare pînă la terasa din fund, e așezat bradul împodobit de-ți ia ochii. Cocoanele se învîrtesc de colo pînă colo rînduînd lucrurile la locul lor. Copiii nerăbdători așteaptă în odaia din dreapta semnalul cînd vor putea intra. Să aștepte, că nu e încă gata. Mai sînt de așezat

jucăriile pe meşcioara din jurul bradului şi de pus la fiecare teanc de jucării cîte o carte de vizită cu numele copilului căruia i se cuvine ; şi nici conu Mişu n-a sosit încă de la club cu bărbaţii, ca să se bucure de bucuria copiilor...

În vremea asta, alături, la casierie, e un sufleteţ stinger, care se zbate şi se frămîntă... Mama e dusă la cocoana casierului să ajute la gătit şi la scuturat — şi a luat şi pe Lenuţa cu ea ; tatăl e dus la cîrciumă... iar el stă singur în gangul casieriei, muncit de gînduri... A văzut azi dimineaţă pe un om din curtea boierească, ducînd la spinare un brad mare, mare... pe urmă băieţi de la cofetărie cu tăvi şi alt băiat de la librărie încărcat cu fel de fel de cutii... Şi el ştie ce însemnează asta. Anul trecut, cînd l-a durut în gît, l-a dus mă-sa la spiţarie şi atunci prin uşa întredeschisă a zărit o clipă în odaia de alături, cu ochii lui împăienjănaţi de friguri, un brad frumos îmbrăcat în... dar a închis spiţerul uşa... şi era ziuă, lumînăricile nu erau aprinse şi mămica i-a spus aşa : că seară e mai frumos cînd se aprind lumînăricile... Toţi copiii ăştia care trec în sănii, acolo se duc, să vadă pomul de Crăciun... pomul de Crăciun ! !... Şi nici prin crăpăturile ulucilor nu poate să se uite, că e zăpada pînă la gît... E ! dar dacă ar vrea conu Misu... Țe, conu Misu nu e om bun ? Ba e bun. Nu-i dă lui întotdeauna cîte un ban ? Adineauri a trecut în tîrg şi nu s-a întors încă acasă... Dacă i-ar ieşi înainte şi l-ar ruga să-i arate şi lui pomul de Crăciun — numai niţel, niţel de tot...

Cît e de mică inimioara lui, s-a despărţit acum în două. Jumătate îl îmbrînceşte înainte : „Încearcă, conu Misu e

om bun ; poate te duce să vezi pomul... pomul ! !“ iar cealaltă îl trage înapoi : „Fugi d-acolo, nu se poate... nu se poate“...

Se aud săniile venind dinspre târg... Uite-le, cotesc la colț, și în bătaia lămpii electrice de la răspîntie, Nicușor recunoaște pe conu Mișu și-l aude rîzînd cu poftă. Repede o ia la fugă să-i iasă înainte. Cine știe ? Poate chiar fără să-i spuie nimic, văzîndu-l, o să-l ia să i-l arate, că e om bun. A ajuns ! Aci e altă cotitură : „Hei ! la o parte !“ strigă birjarul degeaba ; iar conu Mișu, ieșind pe jumătate din sanie și văzînd copilul în drum :

— În drum, hai ? Drace împelițat ! Să te calce sania. Marș acasă !

Și săniile trec... E noapte... nu se pot vedea lacrămile care au năpădit în ochișorii negri, catifelaiți, dulci ca o mîngîiere...

I-a zis așa : „Marș acasă !“ dar ce să facă acasă ? nu e nimeni acasă, nimeni... Și coșul de la sobă țiuite... Și-i e urît... Și cum stă în drum, parcă-i șoptește cineva la ureche : „Știi ce ? poate că se vede de la poartă prin ferestre“. O ia la fugă înspre curtea boierească. Se dă la o parte lîngă uluci ca să treacă săniile care ies ; apoi, cînd au trecut, face doi pași în curte și se uită cu încordare... Ies valuri de lumină pe ferestre, dar pomul nu se vede... Și mai face doi pași, strîngîndu-și la piept paltonul lung și larg, făcut dintr-o scurteică veche a mă-si, în care parcă e un pui de lăutar... Ferestrele sînt prea sus... degeaba... A ! știe el un loc de unde ar putea vedea, d-acolo de pe prispa unde mănîncă boierii vara ! Acolo, a văzut el prin crăpăturile ulucilor, sînt ferestrele jos. Da, dar

cîinii !!! Gîndul ăsta îl face să se retragă repede din curte... Ce bine ar vedea el d-acolo pomul de Crăciun ! ! Stă... și-și face în gînd socoteli de om mare. Nu se poate să fie cîinii dezlegați acum cînd vine lume... Asta nu se poate ! ce, să muște pe lume ? Face cîțiva pași în curte, trăgînd cu urechea și neputîndu-și dezlipi ochii de la lumina ferestrelor... Ocolește în vîrfurile picioarelor casa... mai sînt cîțiva pași... A ajuns !... na ! perdelele lăsate... ba nu, una e ridicată ! Pășește binișor... binișor... Aaaa ! ! ce frumos ! ce frumos !

Poate de-acum să sufle Austrul vînt tăios de rece, că în tot trupul copilului s-a revărsat căldura unei fericiri nemăsurate. Tot sufletul i s-a urcat în ochii care privesc cu nesațiu... Cum sclipește beteala ! Uite și luminăricile aprinse ! Și ce de jucării ! Trîmbițe, tobe, păpuși ! Uite și niște iepurași albi, mici și drăguți...

Înăuntru se deschide de perete ușa odăii din dreapta, prin care năvălește o droaie de copii, băiețași, fete și nodulețe mici, pe care parcă-i dau jos fundele. Sînt cîteva clipe de extaz general vrednice de admirat : copiii de o parte rămași țagla cu ochii pironiți la pom, părinții de alta, cu ochii umezi de fericirea bucuriei lor. Acum madamele așază copiii în semicerc. Trebuie să cînte : „O ! *Tannenbaum* ! O ! *Tannenbaum* !“ Se face o tăcere desăvîrșită. Cocoana Zoe, gazda, deschide pianul și se așază să-i acompanieze... dar în clipa în care-și ridică mîna ca să înceapă, dinspre terasă se aude lătratul gros al unui cîine și țipătul unui copil, țipăt de groază, lung, sfîșietor, care spintecă tăcerea și trece ca un junghi în inimile tuturor... Bărbații dau năvală într-acolo ; deschid ușa :

„Marș, Leu ! marș, Leu !“ strigă conu Mișu dînd cu piciorul în cîine... Jos lîngă fereastră zace copilul fără cunoștință...

Nu te mai frămînta atîta, coane Mișule. Închide ochii și dormi în pace, că Dumnezeu e bun și iertător. El știe c-ai priceput prea tîrziu de ce-ți ieșise copilul înainte și că te-ai căit de a-l fi gonit cu asprime. Te-a văzut cum l-ai adus în casă, cum l-ai îngrijit, cum i-ai încărcat brațele de jucării și de bunătăți și pentru el și pentru Lenuța. El știe că ești hotărît mîine în ziua de Crăciun să te duci la casierie, să te încredințezi cu ochii dumitale că copilul nu s-a îmbolnăvit de spaimă. Dumnezeu e bun și iertător și a auzit ce-ai pus de gînd cu cocoana Zoe să faceți la anul. Închide ochii și dormi în pace.

Acum fiecare e la locul său. În odaia despre stradă şeful serviciului judeţean al prefecturii concepează rezoluţiile venite de sus ; aici în arhivă unul ţacăne la maşina Yost ; alţi doi scriu felurite adrese ; altul munceşte la un tablou cu rubrici încurcate ; al cincilea coase dosarele ; iar Isaia Vasilescu, registratorul, cu ochelarii pe nas, trece tacticos în registrul de intrare hîrtiile sosite.

Aşa, cu părul şi mustăţile cărunte, cu obrajii supti şi plini de încreţituri, cu umerii aduşi, pare de şaptezeci de ani, — şi n-are bietul om decît cincizeci ; dar l-au biruit necazurile : cinci copii morţi, cinci vii şi boala nevasti-si şi sănătatea lui şubredă, şi cîte şi mai cîte...

Azi însă e fericit. Se vede după zîmbetul care licăreşte în ochii lui mici de cîte ori şi-i ridică de pe registru şi şi-i îndreaptă spre cuierul de lîngă uşă. Căci în cuier sînt spînzurate cinci paltoane vechi şi o blană nouă ; iar blana nouă e blana lui, blana cumpărată chiar azi, blana la care visează şi pe care şi-o doreşte de douăzeci şi trei de ani de cînd e slujbaş, poate şi mai de mult.

Care om n-are slăbiciune de ceva ? Unul de una, altul de alta... Uite, aici în cancelaria asta : Piscupescu are patima vîntătorii ; arhivarul are slăbiciune de porum-

bei — acum o lună a dat treizeci și doi de lei pentru nu știu ce misirliu ; șeful are slăbiciune de mărci poștale pe care le adună cu mare grijă — zice că a adunat pînă acuma două lăzi pline.

Slăbiciunea lui Isaia a fost să-și cumpere și el o blană ; și astă slăbiciune nu era numai o năzărire a minții lui, ci o tînguire a întregului său trup, slab și plăpînd la frig. Dar de aici încolo poate să sufle cît o pofti ciinele de crivăț — lui Isaia nu-i mai pasă. Azi nici atîtica nu l-a simțit, în lungul drum pe marginea gîrlei, de acasă pînă la cancelarie.

Știe el că e imitație nurca dinăuntru și tot imitație și lutrul de la guler, dar e blană ; și șeful cancelariei n-a vrut să-l crează c-a dat pe ea numai 223 de lei.

E ! dar de cînd se tocmește el cu Herman Grünblat de la care a cumpărat-o ? Din august. Cîtă diplomație n-a întrebuintat el la cumpărătoarea asta ? După patru luni de tocmeală se ajunseseră cu 230 lei ; și acum în săptămîna din urmă sub pretext că a găsit într-un loc o ciupitură, cît vîrfu, nu cît gămălia, cît vîrfu acului, tot i-ă mai rupt negustorului șapte lei, pe care îi are în buzunar, pentru adălmașul de băut cu colegii la „Piticu“, diseară, cînd vor ieși de la cancelarie... Are prin urmare de ce să fie mulțumit și să zîmbească de cîte ori i se îndreaptă privirea spre cuier. Mîna lui scrie : „10.643... Decembrie 10... Medicul veterinar a se aproba vînzarea animalelor de rasă notate“ ; iar mintea lui e la primirea care i s-a făcut de colegi azi-dimineață cînd a sosit. A fost o nebunie nu altceva. L-au luat în brațe și l-au ridicat de trei ori în sus, strigînd : ura ! de credeai c-o să

se dărîme tavanul. Toți i-au pipăit-o, toți i-au cîntărit-o, toți au încercat-o, toți au admirat-o. Timp de aproape un ceas s-au perindat prin cancelarie funcționarii celorlalte servicii, care aflaseră vestea, veniți să-i vadă blana și să-i ureze s-o poarte sănătos. Căci Isaia — „nenea Isaia“ pen-
cei mai mulți — e drag tuturor, că e om de ispravă, care-și vede numai de treaba și de nevoile lui... De douăzeci și trei de ani de cînd e aici registrator, cu unul nu s-a cer-
tat, pe unul nu l-a pîrît, și știe de glumă... Mai cîte îi face Mitu Steriu... fel de fel de bazaconii... și el rîde. Cel mult dacă la mare disperare îi zice : „Fir-ai încuiat !“ Asta e cea mai aspră ocară a lui Isaia...

Și așa, pe cînd ochii lui zîmbesc de mulțumire, mîna lui scrie automatic : „10:652... *idem... idem... Revizorul școlar a se mandata suma notată pentru transportul unor elevi la Brașov*“...

Deodată unul dintre copiiți se scoală zicînd : „Trece mortul !“ În adevăr, din depărtare se aude muzica mili-
tară. Atunci toți trec în odaia dinspre stradă. Peste ei vin ceilalți funcționari ai prefecturii, ale căror birouri n-au vedere la uliță. Toți se îngrămădesc la ferestre, suiți pe scaune, pe mese, care pe ce găsește, și privesc cu încor-
dare. Strada s-a umplut cu lume, aleargă de la tribunalul și de la casieria de alături, să vadă înmormîntarea ma-
iorului.

Vine convoiul din sus. Iată, în costume de amirali, fa-
laitarii ¹, care duc călări steagurile ; șase trăsuri cu preoți, în cap cu arhiereul venit înadins pentru această înmor-

¹ Falaitar — călăreț înaintaș la o ceremonie.

mîntare ; iată și dricul cu cosciugul pe care stă chipiul și sabia mortului. Patru maiori duc panglicele. După dric sînt toate notabilitățile orașului și cîteva figuri străine. Șeful cancelariei dă lămuriri ; că bătrînul prăpădit din mijloc e tatăl maiorului ; cel din dreapta cu favorite, frate-său ; iar cel din stînga, de lîngă prefect, cumnatul mortului, doctorul Vlangari. Iată și calul maiorului, îmbrăcat în negru... și muzica militară, elevii și ofițerii școalei de cavalerie, și în capul șirului de trăsuri un cupeu în întunericul căruia se zărește, ca o mască de ceară, chipul soției mortului... Acum, în locul muzicii care s-a depărtat, răsună glasul sfișietor al trîmbițelor cîntînd marșul soldatului mort...

Încet-încet convoiul s-a scurs, lumea se risipește, slujbașii din alte odăi se duc, iar cei de aici trec fiecare la locul său.

Isaia pune mîna pe condei ; dar, aruncîndu-și ochii spre cuier, vede că blana lui lipsește. Un fulger de o clipă îi trece prin inimă ; apoi, bănuind că asta trebuie să fie iar o glumă a lui Mitu Steriu, colegul care scrie la mașina Yost, începe să rîdă cu haz, zicînd încet : „Mare pehlivan !“

Arhivarul de alături, auzindu-l rîzînd, îl întrebă :

— De ce rîzi, Isaio ?

El rîde înainte clătînînd din cap cu mare satisfacție, repetă : „Mare pehlivan !“ apoi șoptește arhivarului :

— Secul de Mitu mi-a ascuns blana.

— Aha ! răspunde arhivarul după ce s-a uitat la cuier ; apoi făcînd cu ochiul rîde și el pe înfundate...

Isaia scrie : „12.858... *idem... idem...* La dirigintele oficiului poștal, loco, a comunica unde se găsește aparatul

telefonice care pînă la 1 iulie corect era instalat la fosta primărie Urseiu, devenită Vișinești“, și se gîndește că trebuie să i-o fi ascuns colo, în cuiul din dosul dulapului cu dosare din anul trecut... „Secul naibii ! numai de fleacuri se ține“... Și trage cu coada ochiului spre Mitu Steriu, să vadă dacă nu zîmbește. Dar Steriu scrie serios, fără un zîmbet, fără o ochire către dînsul. Tot așa de serios sta cînd i-a îndopat șoșonii cu hîrtie, de nu putea să-i mai desfundee... Și Isaia face haz, căci, cu toate șotiile lui Mitu, îi e drag, că e băiat bun, priceput și harnic...

„12.859... *idem... idem... La primăria Pietroșița cu ordonanța de plată No. 5.749 a se da titularului*“...

Nu mai dacă nu i-ar fi ascuns-o undeva să se mototolească ori să se umple de praf. Și gîndindu-se astfel, Isaia cheamă cu degetul pe aprodul care moțăie lîngă sobă, și-l întreabă pe șoptite :

— Unde mi-a ascuns Mitu blana ?

— Nu știu, domnule Isaia, răspunse aprodul, ținîndu-se cu mîna de gură ca să nu pufnească în rîs.

— Ia vezi, șoptește Isaia, nu e colo în cuiul de după dulap ?

Aprodul se duce într-acolo, se uită și face semn din cap că nu e.

Să știi că i-a mototolit-o, vîrînd-o în vreun dulap.

La gîndul acesta nu mai poate răbda și zice tare :

— Mă Mitule, cînd o să-ți vie ție minte la cap nu știu !

— De ce, nene Isaio ? întreabă Mitu mirat.

— Nu mai face pe chinezul. Mi-ai ascuns blana. Cine știe pe unde ai băgat-o s-o mototolești.

— Pe onoarea mea ! protestează Mitu, pe cînd ceilalți rîd cu hohote. Rîdeți degeaba, zice Mitu serios, că pe cîntea mea dacă i-am ascuns-o. Te pomenești că i-a furat-o. Ghiță, cine a intrat aici ?

Dar Ghiță rîde cu mîna peste gură.

Isaia scrie cîtăva vreme clătînd din cap ; apoi se scoală, deschide pe rînd toate dulapurile, se urcă pe un scaun și caută sus pe dulapuri, pe urmă trece în odaia șefului.

— Ce e, Isaia ?

— Ia, fleacuri ! Secul de Mitu mi-a ascuns blana.

— Aici nu e, zice șeful zîmbind.

Pe cînd Mitu protestează cu tărie : „Pe viața mea, pe ce am mai scump că nu i-am ascuns-o eu !“ Isaia trece la locul lui, își ia condeiul, apoi — gîndindu-se că trebuie să i-o fi dus în vreo odaie vecină — iese indignat, zicînd : „Prostii !“

Rînd pe rînd intră la serviciul administrativ, la serviciul tehnic, la revizorat, cu aceeași vorbă : „Secul de Mitu mi-a ascuns blana“. De pretutindeni, după ce s-a încredințat că nu e, pleacă în rîsetele funcționarilor. Atunci se urcă sus, dar blana nu e nici la contabilitate, nici în cabinetul secretarului, nici în al directorului, nici la prefect. Atunci se întoarce în cancelarie, trîntind ușa :

— Astea sînt glume prostești care nu se fac, domnule...

Și punînd mîna pe condei scrie bășos și apăsător : „12.860... *idem... idem... la comuna Bezdead cu 300 de librete de munci agricole*“...

Dar Mitu s-a apropiat și vorbește serios :

— Nene Isaio, cînd e glumă — e glumă... Caută-ți blana, să nu ți-o fi furat cineva adineaori, cînd ne uitam la mort, că eu, pe viața mea, pe tinerețele mele dacă ți-am ascuns-o !

Isaia, cu brațele căzute de-a lungul trupului, se uită de jur împrejur, cu dorința de-a descoperi un zîmbet pe fața vreunuia din colegi ; dar sînt toți serioși : unul cercetează pe aprod unde a stat în timpul cînd trecea mortul, dacă n-a văzut pe nimeni intrînd, altul propune să se dea de veste prin telefon la poliție.

Isaia își duce mîna la inimă, care parcă vrea să-i spargă pieptul să iasă ; apoi, gîndindu-se la tonul serios cu care Mitu se lepăda de cîte ori îi făcea cîte o glumă (cînd cu ungerea condeiului cu miere, cînd cu praful de pușcă presărat în tutun acum doi ani), se domolește și zice cu glas blînd :

— Glume de astea nu se fac.

Vrea să scrie, dar își aduce aminte că în tot timpul trecerii mortului a stat cu mîna rezemată de umărul lui Mitu... Nu mai știe ce să crează... Se scoală, se plimbă de colo pînă colo, vorbind ca-n aiurarea unor friguri, cu un glas obidit.

Adică ce ? să-i fi furat blana, blana pe care și-o dorise atîta amar de vreme... El chef n-a știut... plimbări n-a știut... Cînd ieșea prin tîrg, la alte ferestre nu se uita decît la ferestrele blănarilor... Acolo se oprea vreme multă și nu se dezlipea din loc decît după un oftat lung, din băierile inimii... Iarna, cînd se ducea sus cu vrafal de hîrtii la iscălit, se oprea în sală în dreptul cuierului de care era spînzurată blana prefectului... o pipăia... o ne-

tezea... își lîpea obrazul de ea ca să guste din mîngîierea ei caldă și dulce... Și acum... Acum...

— Mă Mitule... m-ai amărît destul, dă-mi blana.

— Dă-i, frate, blana, intervin ceilalți înduioșați.

— Pe tot ce am mai scump în lume ! protestează Mitu...

În vremea asta s-a înserat. Directorul a plecat, șeful s-a îmbrăcat și el, și iese zicînd :

— Vă țineți de fleacuri.

Isaia, după ce a încercat în zădar să-și reia locul, începe iar să se plimbe, îngînînd ca pentru el singur, cu același glas în care tremură ceva.

De cînd se ține el să-și cumpere blană ! Acum zece ani adunase vreo 200 de lei, dar i s-a îmbolnăvit nevasta, după nașterea lui Fănică, și a dat banii pe doctorii ; acum trei ani iar așa... și i-a murit Ancuța... fată mare de 14 ani... Și a dat banii ca s-o bage în pămînt... Și acum, cînd l-a învrednicit Dumnezeu... că s-a lipsit de toate îndulcirile, de toate... s-a lăsat de tutun, ca să adune ban cu ban... acum, chiar în ziua cînd a pus-o întii... Nu se poate !...

— Mă, Mitule, fii băiat de treabă ! Uite, am șapte lei, hai la „Piticu“, să bem adălmășul.

I se rupe inima lui Mitu ; îi pare rău că nu i-a ascuns-o cu adevărat, că poate nu i-o fura ; și, pricepînd cîtă durere o să-i pricinuiască risipirea celei din urmă iluzii, îi ia mîna și-i zice cu blîndețe :

— Nene Isaio dragă, nu ți-am ascuns-o eu, că nici nu-mi arde de glumă... Știi că mi-e mama bolnavă. Să

dea Dumnezeu s-o gădesc moartă acasă, dacă ți-am ascuns-o eu !

Acum e tirziu, s-a înnoptat de mult. În tot localul prefecturii nu mai e nimeni decît Isaia, colo lângă sobă, cu coatele pe genunchi, cu capul în mâini... Rînd pe rînd au plecat de mult toți colegii... De cîteva ori s-a deschis ușa :

— Ce, tot nu ți-ai găsit blana, nene Isaio ?

El a clătinat din cap, și cei ce l-au întrebat s-au dus..

Și acum e singur... A trimes aprodul să-i aducă de acasă paltonul ăl vechi... Și pe cînd crivățul urlă în burleanele sobei, prin mintea lui ostenită trec vedenii din scurta lui fericire : azi-dimineață, la plecare, nevasta i-a luat capul cu amîndouă mîinile și l-a sărutat : „S-o porți sănătos, Isaio...” Și Florica, fata a mare care-i netezea cu sfințenie gulerul... și Irina, care-l peria cu îngrijire : „S-o porți sănătos, tăticule”... Și prîslea, Răducu, din brațele slujnicei : „S-o porți sănătos, tăticule”...

Să știi c-o să mă întorc iar cu mîna goală, ca ieri, ca alaltăieri, fără un sitar... Și ce frumos îi stă, bietul Tric !... De la zece pași îi simte. Se tîrăște pe brînci, ținîndu-și răsufierea, și abia calcă de grija ca nu cumva să foșnească iarba ; iar cînd a ajuns la patru pași de sitar, stă nemîșcat, parcă e turnat în bronz, așteptînd să mă apropii.

Dar frunza e prea deasă. N-a dat încă o brumă s-o rărească, și sitarii, șireți, zboară fără a se înălța deasupra lăstarului. Le aud filfiitul, dar nu-i văd. Douăzeci mi-au zburat așa alaltăieri, tot atîția ieri și n-am apucat să trag într-unul. Cîinele o să se enerveze și iar o să mă necăjească dînd buzna peste ei ca ieri — și iar o să mă aleg numai cu supărarea. Mai bine ar fi să aștept să dea o brumă.

Dar patima nu vrea să știe de povețele minții ; mă împinge, mă biciuiește, mă îmbrîncește. Mi-am isprăvit treburile, îmi fac socotelile. Abia sînt două după-amiază... Cu brișca în cîteva minute sînt la pădure și am pînă diseară patru ceasuri înaintea mea. Și ca să-mi zădărnicească orice șovăire, Tric se gudură pe lîngă mine, mă bate cu coada și mă întreabă cu o privire mai elocventă decît vorba : „Mergem, nu e așa ? mergem“...

A ! dar azi am cu ce să-i domolesc enervarea. Biciul, pe care nu-l mai iau de un an încoace, azi îl iau, și, ca să știe domnul Tric ce o să însemne când i-oi striga : „Biciul !“ îi strig : „Biciul !“ și-i trag și o strașnică lovitură. El tace sub arsura care i-a încolăcit trupul și se culcă rușinat la picioarele mele în brișcă...

Am ajuns. A dat azi-noapte o bură de ploaie... Trebuie să fi picat sitari mulți... În adevăr, abia după câțiva pași din șosea Tric își schimbă mersul, se tîrăște, stă... Mă apropii... El ridică nițel capul și se uită în ochii mei, parcă ar vrea să-mi spuie ceva. M-ațiu gata și-mi încordez privirea, să pot zări sitarul printre frunze... Ciinele stă nemișcat. Peste o clipă aud lămurit pîlpîirea unui zbor, dar nu văd nimic. La al doilea sitar aceeași oprire a cîinelui, aceeași privire în ochii mei și același zgomot al zborului unei păsări care nu se vede și care își bate joc de hoi. Tric s-a enervat. Acum caută în galop. „Încet ! strig eu — încet, n-auzi ? Uite biciul !“ Dar patima strigă pe dinăuntru-i mai tare decît mine. Iată-l la 30 de pași... Stă o clipă și se năpustește ca un nebun... Sitarul speriat zboară ridicîndu-se o clipă deasupra lăstarului. N-am putut trage... Tric stă în loc, uitîndu-se în ochii mei mirat. Privirea lui înseamnă lămurit : „Nu l-ai văzut ?“ Apoi o pornește iar în galop. Strigătele mele nu-l mai pot stăpîni... Trebuie să-l prind numaidecît și să-i trag o bătaie... Dar stă... M-apropii ; iar cînd sînt la câțiva pași de dînsul, o pornește spre stînga, părăsind urma... „Vin aici ! n-auzi ?“ strig eu. Dar nu mă ascultă... „Biciul, Tric !“ răcnesc din toate puterile. În același moment, speriat de

strigătul meu, sitarul — fără să-l pot vedea — zboară din locul unde-l stase cîinele... Va să zică și-a pierdut mirosul, îmi zic eu... Îl chem, prefăcîndu-mi glasul a mîngiere, și, cînd vine, îl apuc de zgardă și, desprinzînd biciul de la geantă, încep să-l bat... El tace sub ploaia de lovituri. Abia la a cincea începe să chelălăie plîngător... „Ce-ai făcut, ticălosule ? !...” După încă o lovitură îi dau drumul... El se scutură, parcă ar vrea să lepede de pe dînsul cingătoarea de jăratec care-l arde, și începe iar să caute cu ardoare... Aci e lăstarul mai rar... pot să-l urmăresc cu ochii... Se oprește... Grăbesc pasul. În vremea aceasta Tric încetișor face un înconjur și iar stă, de astă dată cu fața către mine ; iar cînd parcă socotește că m-am apropiat îndeajuns, face repede doi pași înainte.. Sitarul, prins la mijloc, între Tric și între mine, se ridică acum drept în sus... Trag, îlucid ; și Tric, triumfător, îl aduce pînă la picior...

Stau jos, îi cuprind capul cu mîinile amîndouă și uitîndu-mă în ochii lui frumoși, îl mîngîi peste urechile dulci la pipăit ca mătasa... îl mîngîi numai pe cap... pe trup nîu... o, nu ! că poate-l dor încă nedreptele mele lovituri. Că abia acum cu mintea mea de om pricep judecata lui de cîine... Abia acum înțeleg îndemnul privirii lui de adineauri pe cînd sta : „Treci dincolo, eu mă ațiu aici...” Abia acum înțeleg rostul năpustirii lui... Vrea să zăpăcească sitarul, să-l facă să se ridice mai sus decît îl povățuia instinctul lui de conservare... Și pentru dovada strălucită de înțelepciune pe care vroia să mi-o dea, părăsind locul unde încremenise o clipă și încercînd să în-

conjure sitarul, l-am bătut... l-am bătut... mi-e rușine să
mă simt umilit înaintea acestei priviri în care strălucește
numai bucuria izbîndei și în care nu e nici umbra unei
dușmăanii pentru o chinuire nemeritată...

Iartă-mă, Tric, iartă-mă...

— Ce ai, nene Iorgule ? Parcă ai fi supărat.

— E !...

— Ba nu, zău, ți s-a întîmplat ceva ?

— Mi s-a întîmplat o ticăloșie... Nici nu știu cum să-ți spui... Știi că prin fundul curții mele trece iazul, iazul morilor. Cînd n-am ce face, dau cu undița la pește. Am acolo, în stînga scării (c-am făcut o scară pentru scăldat), o adîncitură, în care arunc în toate serile cite o bucată de mămăligă, ori cite un pumn de grîu fiert : nadă la pește... Și uneori, cînd e apa merie¹, mai ales acumă primăvara, se dă bine și prinz... nu cine știe ce pești mari, dar în sfîrșit : cleni, mreene... Am prins de multe ori și mai măricei — așa, cît un cuțit de masă obișnuit... Tu nu ești pescar ; n-ai dat cu undița niciodată... E plăcut... La mine acolo, e frumos de tot : o umbră deasă și răcoasă, și apa aia care curge lin printre sălcii pletoase... Să vii odată să vezi... Acum, eu am undițe sistematice, de se strîng, se fac baston ; dar aici în iaz nu le întrebuițez, că prea sînt lungi... Iau cite o nuia de alun, îi pun ață, plumb și cîrlig, și gata ; iar cînd plec de acolo înfășor

¹ Meriu, mieriu — albăstriu.

ața pe nuia și o bag într-un tufiș de răchită. În tufișurile astea și în sălciile de pe marginea iazului vin privighetori și cîntă toată noaptea... Foarte de multe ori, cînd stau liniștit la pescuit, vin săracele pînă lîngă mine, aproape de tot, să le prinzi cu mîna, parcă ar fi oarbe : umblă după rîme... Ce e azi ? Joi. Alaltăseară, marți, a venit pe la noi căpitanul Delescu cu nevastă-sa și am stat cu toții în pridvor să le ascultăm. Nu cînta una, cîntau zece, cincisprezece ; răsuna tot zăvoiul... Și cum era o lună ca ziua și mirosea liliacul... am petrecut o seară... să-l întreb pe el... Mai ales una, chiar în grădină la mine, într-o salcie pletoasă, cînta... Doamne, Dumnezeu !... De cîte ori începea, făcea într-un fel nou. Încă Victorița, nevasta căpitanului, luase un condei, să însemne cu vorbe toate felurile de sunete pe care le scotea. Uneori făcea : fi, fi, fi, tiha ! tiha ! tiha ! chiau ! chiau ! chiau ! clings !... iar cînd isprăvea într-o cascadă de triluri, zău dacă nu-ți venea s-o aplauzi ca pe-o primadonă... Și din crivină îi răspundeau altele și altele... Frumoasă seară am petrecut, n-am s-o uit niciodată ! Și ne întrebam cu toții : dacă o fi adevărat că toate viețuitoarele de pe pămînt se trag dintr-o tulpină și că s-au deosebit unele de altele numai silite de împrejurările deosebite prin care au trecut — ce fel de împrejurări au fost alea care au putut sili privighetoarea să ajungă să cînte așa, iar cîrsteiul, bunăoară, să hîrîie, ca un ceasornic de buzunar cînd îl întorci ? Mare taină ! E !... Pe la douăsprezece ne-au plecat mosafirii, iar nevasta căpitanului, după ce ne-a zis nouă „bună seara“, a făcut bezele înspre salcia pletoasă, strigînd : „La revedere, puică, pe mîine seară !“

Și au venit și aseară ; dar în salcie nu mai cînta privighetoarea... Se auzeau în zăvoi, dincolo, peste iaz, o mulțime ; aici însă nu... Ne gîndeam că poate și-a găsit soția și s-o fi dus după ea în zăvoi ; și ne sileam s-o recunoaștem de pe cîntec ; dar, ori că era prea departe și nu puteam deosebi toate sunetele, ori că nu cîntă toate la fel ; dar lucru hotărît, lipsea un sunet ; n-auzeam pe nici una făcînd : clings ! clings ! Asta nu-l auzeam, și să vezi de ce... Azi-dimineată, neavînd treabă, mă scobor la gîrlă. Lăsasem în ajun undița acolo într-un tufiș... O caut : nimic. Zic : să știi că mi-a furat-o cineva. Cînd mă uit mai bine, o văz mai departe pe jos. Dau s-o ridic așa deșirată de pe băț și încurcată în răchită. Mă iau după fir și ce să văz ? Parcă și acuma mi se sfișie inima... Lăsasem rîma în cîrligul undiței ; și biata privighetoare, umblînd după demîncare, a înghițit cîrligul !... Sărăcuța ! cît trebuie să se fi zbatut, cît trebuie să se fi chinuit !... Acuma sta moartă, cu aripioarele întinse, iar pe ochisorii ei, ca două mărgele negre, năpădiseră furnicile... Pre legea mea ! Sînt așa întîmplări absurde, care-ți turbură mintea, îți zdruncină credința... Auzi dumneata moarte cu cîrligul înfipt în gușulița aia care scotea sunetele alea dumnezeiești ! Auzi dumneata, cum am răsplătit eu păsărica aia nevinovată, pentru că ne desfătase cu viersul ei ! Cînd mă gîndesc, îmi vine nebunie ; dar știi, nebunie !... Ah ! ochisorii ăia negri pe care năpădiseră furnicile !..

Pictorului Ștefan Popescu

Nu făgăduiți niciodată ceva, decît după matură chibzuire. Cine făgăduiește cu ușurință, adesea fără voia lui săvîrșește un păcat. Cel ce vine să-ți ceară ceva e mînat fie de-o mare nevoie, fie de-o vie dorință. Dumnezeu te făgăduiești, într-o doară, ca să scapi ; iar el își clădește pe vorba dumitale planuri, iluzii, a căror risipire, în ceasul în care vede că nu te ții de cuvînt, îi poate pricinui adîncă durere.

Eu, care de multe ori am avut din pricina asta chinuitoare remușcări, mă vindecasem de acest cusur. Am făcut într-o zi jurămînt să nu mai făgăduiesc pripit ; dar, cu tot jurămîntul, în vara trecută am căzut iar în păcat.

Să vedeți.

Împreună cu doi buni prieteni, nedespărțiți tovarăși de pescuit, am fost spre sfîrșitul lui iunie la lacul Uci-gasului ¹ de la Cheile Bicazului. Ați fost vreodată pe acolo ? Nu ? Păcat. E unul din cele mai încîntătoare din multele colțuri de rai ale țării noastre. Închipuiți-vă, în munți, la o înălțime de 1 300 de metri, un lac de trei-patru ori mai mare decît parcul Carol, făcut prin prăbușirea unor stînci,

¹ Lacul-Roșu.

care au închis valea unui izvor. De jur împrejurul lacului cu apa ca lacrima, munți îmbrăcați în brazi seculari și stînci uriașe de toate culorile curcubeului. Admirabil loc pentru o stațiune climaterică, și de iarnă și de vară.³

La un ceas de la sosire, după ce ne-am descărcat lucrurile din automobil și am orînduit unde o să minem noaptea, am plecat la pescuit, fiecare în altă direcție, ca să nu ne stînjenim unii pe alții...

Cum mergeam așa, purtînd geanta, undița și minciocul, la o cotitură mă întîlnesc cu un cioban, însoțit de un băiat ca de doisprezece ani.

— Sînt păstrăvi p-aici, mă vere ?

— Sînt, dar nu p-aici, mai încolo, spre coada rece.

— Și unde e coada rece ?

— Vă duc eu, răspunde grăbit băiețașul, și întinzînd mîna : dați-mi mie minciocul, să-l port eu.

— Dar tu treabă n-ai ?

— N-am ; am dus niște berbințe¹ la stîină și acum mă înapoiez spre casă. Și întorcîndu-se spre cioban : Bădie, te rog, spune matale măicuții să n-aibă grijă de mine, c-am rămas aici cu un boier, să-i ajut la pescuit.

Îi dau minciocul, mulțumit de această tovarășie dorită : e întotdeauna bine să fii întovărășit la pescuit de un băietan, care-ți poate fi de mare ajutor. Și mă duce la un loc bun de tot. De la prima aruncătură a muștelor pe apă, prind păstrăv zdravăn. Îl aduc binișor spre minciocul pe care băiatul îl mînuiește cu mare dibăcie.

Aflu din vorba lui : că-l cheamă Gheorghită al Anghelinii, că tat-su a murit în război, că el e al șaselea

¹ Berbință — bărbință, vas de lemn pentru lapte și brînză.

fecior și c-a făcut cinci clase de țară. Și pe măsură ce trece vremea, îmi dau seama ce minunat tovarăș mi-am căpătat. Cu cîtă tragere de inimă și dibăcie mă slujește, sărăcuțul ! De cîteva ori s-a urcat, sprinten ca o veveriță, în brazi, ca să-mi descațe muștele prinse în crăci — și tot de atîtea ori a intrat pînă în brîu în apa rece ca gheața, ca să poată prinde în mincioc păstrăvii pe care, din pricina stîncilor, nu-i puteam aduce la mal.

Cînd ne-am întors la prînz la casa pădurarului, mi-a cerut un briceag cu care a curățat păstrăvii, i-a învelit frumos în frunze de brusture ; a alergat la izvor să ne aducă apă proaspătă, și-n loc să stea să mănînce merindele pe care i le întindeam, a cerut nevestii pădurarului o donicioară, cu care a alergat în pădure, să ne caute fragi.

Seara, fără să-l îndemne nimeni, a adus cîteva brațe de lemne, a îngrijit de foc, ne-a tras tuturor cizmele, le-a curățat și le-a așezat frumos în dosul cuptorului ; a întins o sfoară de la balamaua ușii pînă la fereastră, a spînzurat pe ea hainele ; și n-a plecat să se culce în fînul din podul grajdului decît după ce s-a încredințat că nu mai aveam nevoie de absolut nimic.

A doua zi, cînd se îngîna ziua cu noaptea, tot el a venit să ne trezească, ciocnînd cu sfială în geam.

...Și cum stă alături de mine, îl aud oftînd.

— De ce oftezi, mă Gheorghită ?

El se trezește rușinat :

— Ce, oftai ?

Ricîie cu bățul minciocului pămîntul dinaintea lui și fără să ridice ochii :

— Îmi pare rău că automobilul nu e al matală...

— De ce ?

— Mi-a spus șoferul că domnul doctor și-l duce singur, n-are nevoie de ajutor... Să fi fost al matală, poate mă luai ajutor...

— Dar ce, tu ai vrea să te faci șofer ?

— Tii ! tare mi-ar fi drag... Matală n-ai automobil ?

— N-am.

— Păcat !

— Zi, d-aia oftași ?

— Păi...

Mă uit la el. Abia acum bag de seamă ce copil frumos e, cu ochii lui inteligenți, negri ca două picături de păcură. Sărăcuțul, cum aș vrea să-l ajut...

Nu știu cum sînteți dumneavoastră. Dar eu mă înnebunesc după băiețașii de seama asta, cînd nu mai sînt copii și nici nu sînt încă oameni ; mai ales flăcăiașii ăștia de la țară.

Băiețașii de la oraș, de seama lui Gheorghită, sînt de obicei prea deștepți, prea isteți, prea știu multe... Știu eu ? Discuțiile auzite în casa părinților, articolele citite prin ziare, unele filme de cinematograf, lipsa contactului cu frumusețile naturii, otrava care plutește în atmosfera orașelor, toate astea la un loc le prăpădesc frăgezimea sufletului. Flăcăiașii de la țară sînt negreșit mai puțin iscușiți, mai neînvățați, dar le rămîne parcă sufletul mai curat.

Eu, unul, vă mărturisesc că-mi place grozav să stau de vorbă cu ei. După o jumătate de ceas îmi simt sufletul primenit...

— Matala, eu zic, că trebuie să ai mulți prieteni care au automobil... Poate cunoști vreunul care să aibă nevoie de șofer...

— Știu eu ? să vedem... poate...

La acest răspuns, care totuși nu cuprinde nici o făgăduială, copilul ridică ochii, înfloriți de bucurie și de fericire.

— Mie nu mi-ar trebui leafă... Aș munci numai pe mâncare și pe îmbrăcăminte.

— Dar bine, tu ești prea mic, prea crud.

El răspunde ofensat :

— Sînt de doisprezece ani, merg pe treisprezece.

— Dar maică-ta ce zice ? Te-ar lăsa ?

— Maica ?... Ei ! de cîte ori zice ea : „Cum n-ai și tu noroc, măi Gheorghită, ca Vasilică al lui Boian ?“ E un băiat de la noi... n-a făcut decît trei clase... Și l-a luat un boier de la Brașov, întîi ca ajutor... Și acum e șofer... Eu am învățat cinci clase, și acum... stau așa... mă prostesc cu vitele la pășune...

E în vorba lui, în privirea lui, în toată înfățișarea lui, un fermecător amestec de gravitate și de drăgălășie...

Sărăcuțul, cum aș vrea să-l ajut...

Mă gîndesc că deși n-am automobil personal, așeză-mîntul de care atîrn are... L-aș lua cu mine la București și aș stărui să fie primit ca ajutor de șofer... De locuit ar locui la mine... Lucrul îmi pare foarte ușor de realizat... Dorința mea de a-l ajuta îmi ascunde toate piedicile, toate

obiecțiile ; iar oftatul lui : „ce mare pomană ți-ai face matala cu mine !“ îmi înlătură orice rest de codire.

— Bine, măi Gheorghică, dacă e așa, te iau cu mine la București.

El îmi ia mîna, mi-o sărută și întreabă :

— Dumneavoastră cînd plecați ?

— Mîine dimineață.

— Cîte ceasuri sînt ?

Mă uit la ceas :

— Opt și jumătate.

— Eu mă duc să spui maichii ; să mă-mbrac și să-mi iau ceva primeneli. Matala mă aștepți aici, că eu peste două ceasuri sînt îndărăt...

Uite așa m-am legat să aduc în București pe Gheorghică al Anghelinii din Bicz.

Nu se împliniseră două ceasuri, cînd s-a întors, gătit frumos, curat, cu pălărie nouă, cu cămășuța ca fuiorul, cu cojocel înflorat și cu ghetete noi, însoțit de mamă-sa, o femeie pe a căreia față ofilită se vedeau rămășițele unei frumuseți prăpădite. S-a oprit la cîțiva pași de mine, a îngînat mîriit : „'nă ziua“ și, după ce cîtăva vreme m-a privit cercetător, căutînd să deslușească din înfățișarea și din chipul meu cu ce fel de om avea de-a face, a adăogat :

— Săru' mîna.

Zic :

— Va să zică, îl lași să ți-l iau la București ?

Ea a stat nițel în cumpănă ; dar Gheorghiiță a răspuns repede :

— Mă lasă ; de ce să nu mă lase ?

Zic :

— Nu te-ntreb pe tine, o întreb pe mă-ta.

Femeia s-a șters cu colțul maramei la gură, pe urmă, înaintind pînă lîngă mine, mi-a luat mîna și, dregîndu-și glasul :

— Îl las, domnule, dar să ai milă de el, că e crud.

Gheorghiiță nu-mi dă pas să răspund și zice :

— D-asta să n-ai mata grijă, măicuță, că eu știu ce fel de om e domnu.

— Dar de unde știi tu, mă ? l-am întrebat eu.

El a clătinat din cap a om sigur de ce spune :

— Știu eu.

Am asigurat pe femeie că o să mă port cu el părintește, i-am spus că în fiecare lună o să-i trimet prin poștă, deocamdată cîte trei sute de lei. Ea s-a dat să-mi sărute mîna, pe urmă și-a cuprins copilul în brațe și, sărutîndu-l, îl povățuia să nu iasă din vorba mea și să mă slujească cu credință.

El îi ștergea ceva de pe obraz :

— Lasă, măicuță, să vezi matale, cînd m-oi întoarce eu ca Vasilică al lui Boian.

După ce a plecat, mi-am adunat sculele de pescuit și am pornit cu Gheorghiiță spre gazdă, unde mă așteptau tovarășii cu dejunul.

— Dar ce te-ai gătit așa, mă Gheorghiiță ? l-a întrebat doctorul.

Am răspuns eu în locul lui :

— Îi iau cu mine la București.

Doctorul a ridicat sprâncenele a mirare ; iar Gheorghită și-a așezat bocceluța pe prispă, a cerut nevastă pătura-
rului donicioara și a plecat fuga în pădure, să ne culeagă
fragi.

Pe cînd mîncam, doctorul zice :

— Adevărat ? Iei băiatul la București ?

I-am explicat că mai de mult aveam intenția să caut
pentru automobilul așezămîntului un ajutor de șofer, și,
fiindcă copilul îmi spusese că visul lui era să ajungă șofer,
m-am hotărît să-l iau pe el.

Șoferul doctorului, care ne servea la masă, zice :

— D-aia mă întreba el azi-noapte dacă aveți și dum-
neavoastră automobil și ce fel de om sînteți. Mă întreba :
„Ce fel de om e boieru ăsta ? O fi bătînd rău cînd îi gre-
șește cineva ceva ?” Și cînd i-am spus că sînteți om bun,
nu mai putea de bucurie.

— Nu știu dacă faci bine... a zis doctorul la o vreme.

— De ce ?

— Știu eu ?... poate că greșesc ; dar eu în locul dumi-
tale nu l-aș lua.

— De ce ?

Ca să nu priceapă șoferul, doctorul îmi răspunse în
franțuzește :

— Eu nu m-aș putea hotărî atît de ușor să smulg
un băiețuș de la țară și să-l duc în București, mai ales
ca să-l bag în corporația celor mai ticăloși oameni... Dar...
în sfîrșit... dacă ai hotărît așa... loc în automobil e... și
pentru el și pentru bocceluța lui.

După cîtăva vreme de tăcere, doctorul adăogă :

— Îl iei cu dumneata în vilegiatura de două luni, de care ne vorbeai ?

Această întrebare a doctorului a fost ca o ridicare de cortină, îndărătul căreia îmi apăru toată realitatea, pe care dorința mea de a ajuta pe Gheorghică mi-o ascunsese.

Și realitatea era așa : ne găseam la sfîrșitul lui iunie. Peste trei zile șeful așezămîntului pleca în străinătate, de unde nu se întorcea decît pe la mijlocul lui septembrie ; eu de asemenea plecam din București, pentru două luni, într-o stațiune climaterică. Șeful luase dispoziția ca, în ajunul plecării sale, automobilul, care avea nevoie de reparații radicale, să fie băgat într-un atelier, de unde nu trebuia scos decît în ajunul întoarcerii sale din străinătate...

Fără să vreau mă întorsei brusc spre direcția în care pierise Gheorghică, ca pentru a-l striga.

Dar de ce să-l strig ? De ce ?

Ca după ce îi făgăduisem că-l iau, după ce alergase să se îmbrace, după ce își luase rămas bun de la maică-sa, acum să-i spui că nu-l mai iau ? Căci era lămurit că nu-l puteam lua. Cum și cui l-aș fi putut lăsa timp de două luni în București ?

Din clipa aceea nimic din frumusețile raiului în care ne găseam n-a mai putut pătrunde în mintea și inima mea, frămîntate numai de căutarea chipului în care aș fi putut să-i spui că pregătirea și bucuria lui fuseseră zadarnice.

Doctorul m-a sfătuit într-un fel, celalt prieten într-altul. Dar amîndouă sfaturile mi-au părut absurde, ridicole. Nici unul nu putea, nici să explice, nici să scuze

această bruscă revenire asupra hotărîrii mele. Ce era de făcut ? Vă jur că nu exagerez spunîndu-vă că mă găseam în starea unui bolnav, care-și mută perna de la un capăt al patului la altul, ca să se răcorească.

În vremea asta Gheorghită s-a întors cu donicioara de fragi — a mîncat în grabă și acum ajută pădurarului la afumatul păstrăvilor. Îl auzeam :

— Bade Niculae, nu e așa ? Pe urmă, după ce s-o afuma bine, să punem pe foc un braț de urzici, că fumul de urzici vine de le dă un glanț¹ : se fac ca de aur... Așa îi face badea Sandu.

Acum e lingă șofer. Se învîrtesc împrejurul mașinii. Are în mîna stîngă un notes mic, în dreapta un plaivaz. Întreabă pe șofer cum se cheamă diferitele părți ale mașinii, moaie plaivazul în gură și înseamnă în notes.

Îmi face rău. Ca să nu-l mai văd, pe cînd tovarășii mei dorm, îmi iau undița și plec, spunîndu-i răstit să rămîie la afumătoare, că n-am nevoie de el...

Nimic n-am putut prinde ; iar spre seară, cînd mă-n-torc, îl găsesc lucrînd cu zor la împletitul hîrzoabelor de cetină, în care vor fi puși păstrăvii afumați.

— Mă, dar dibaci ești, mă Gheorghită, la toate te pricepi, zise pădurarul, parcă într-adins, ca să-mi rîcîie mie inima...

¹ Glanț — luciu.

Abia târziu, spre ziuă, după lungi frământări și zvîrcoliri, mi s-a arătat chipul în care să-l vestesc că nu mai pleacă cu noi.

Cînd m-am trezit, era pe prispă — ajuta șoferului la adunatul lucrurilor.

Geamul era deschis — mă putea auzi.

Prefăcîndu-mă că nu-l văd, am zis doctorului :

— Doctore, ce vis ciudat am visat azi-noapte : Se făcea că mă întorceam de la pescuit, și ici, lîngă capul podiștii, îmi iese înainte Maica Domnului, așa cum e zugrăvită în biserică : frumoasă, cu un cerc de lumină împrejurul capului. Numaidecît am cunoscut-o și mi-am scos șapca din cap... Nu vedeam pe Gheorghîță dar îl simțeam cum asculta. Maica Domnului a făcut un pas spre mine și m-a întrebat : „Vrei să iei pe Gheorghîță cu dumneata ?” Zic : „Da”. Ea mi-a răspuns, clătinînd din cap : „Să nu-l iei, că moare pe drum”. Am rămas încremenit. Zic : „Va să zică să nu-l iau niciodată ?” „Ba da, mi-a răspuns Maica Domnului. Altă dată poți să-l iei, dar acum nu, că moare pe drum”... Și a pierit, iar eu m-am deșteptat...

Băiatul a ciocănit în ușă.

— Intră ! am strigat, și dînd cu ochii de el zic : Mă Gheorghîță, știi ce vis ciudat am visat azi-noapte ?

El răspunde cu un glas obosit :

— Am auzit...

Pe urmă, după ce își mușcă degetul arătător de la mîna stîngă :

— Și zici matală că-avea cerc de lumină împrejurul capului ?

— Da, întocmai cum e zugrăvită în biserică.

— Dar nu e așa ? a spus că altă dată poți să mă iei.

— Da, i-am răspuns, altă dată te iau neapărat.

Am scos câteva parale, i le-am pus în mână și l-am sărutat pe frunte.

Băiatul s-a uitat la bani, s-a uitat de jur împrejur, și-a mușcat buza de sus, și-a mușcat buza de jos și pesemne făcându-și socoteala că n-ar fi putut asista cu destulă liniște la plecarea automobilului :

— Eu mă duc, că plînge maica degeaba după mine...

...Și m-ai fi așteptînd și acuma, Gheorghită al Anghelinii.

Niculăiță Gropescu, feciorul lui neica Andrei Gropescu, din cătunul Manga, comuna Măgureni, e un băiat cu judecată, blajin la vorbă, măsurat la mișcări și, nu știu cum să zic : *dar sfios, ori prin urmare sfios.*

În toate clasele primare, urmate la școala din Măgureni, a luat tot premiul întâi, spre bucuria și măgulirea părinților. Că, de ! nu e lucru puțin, în ziua de *Simpietru*, în școala împodobită cu flori, s-auzi că strigă de colo : „Premiul întâi cu cunună — Gropescu Nicolae“, să vezi pe domnul învățător că-i pune peste perișorul lui negru cununa de merișor, pe domnul primar că-i dă un teanc de cărți mîngîindu-l ; și apoi să pleci pe linia satului, tu, mama de o parte, tatăl de alta, și între voi feciorul vostru, în văzul consătenilor, care zic cu dragoste : „Să vă trăiască ! Și la mai mare !“

La sfîrșitul școlii, domnul învățător Irimescu a zis că e păcat ca așa băiat cu tragere de inimă la învățătură să nu meargă mai departe ; iar neica Andrei Gropescu, de la *Simpietru* pînă la septembrie, s-a gîndit și, s-a răzgîndit în toate felurile — a luat sfat și de la unul și de la altul.

Învățătorul i-a spus precum văzurăți ; și tot așa își zicea și el în ceasurile de trudă și de obidă, când vedea că munca lui și a Stanei, nevستی-si, n-avea nici un spor pentru casa lui împovărată de patru copii : Niculăiță de unsprezece ani, două fete gemene de trei și alt băiat în brațele Stanei.

Arendașul, conu Epaminonda, i-a spus că învăătura multă mai rău *utraveste* sufletul omului, că *țere* cheltuială mare și dezgustă pe om de munca pământului ; i-a dat și pildă pe Ghițică al popii, care a urmat la liceu șase clase și a ieșit un apelpisit și un derbedeu, de a speriat comuna ; și tot așa își zicea și neica Andrei, când se gîndea la lipsa lui de mijloace și la ajutorul ce puteau să-i dea de aci încolo brațele lui Niculăiță. Că și dacă nu era prea voinic, dar era tare dibaci la mîna și moștenise de la bunică-su, moș Sandu Gropescu, aplecare la dulgherie.

După moartea bătrînului, sculele fuseseră urcate în podul casei, dar „iscoada de Niculăiță“, care la moartea bătrînului era un noduleț abia de patru ani, dase într-o zi peste ele ; și cu toate dojenile mamă-si : „Dă-te jos de-acolo, proclete, că dă tat-tu peste tine și-ți moaie oasele“, copilul — care acum își aducea aminte ca prin vis de unchiășul care lucrase stîlpii porții — cînd și cînd da fuga în pod la sculele bunicului. Și încet-încet, din glumă, din joacă, azi a făcut un scăunel, mâine o morișcă de speriat ciorile, care prăpădeau cireșul din coastă — pînă cînd într-o zi, cînd s-a întîmplat de-a pierdut tat-su codirla de la căruță : „Taică, îți fac eu una la fel“. Și s-a prins Niculăiță pe lucru și, din lemne vechi de prin curte, a făcut întii cotocii, pe urmă spetezele, și, după ce le-a

încheiat frumos, a ieșit o codîrlă, de s-au crucit și tat-su și mamă-sa și vecinii...

Da, lipsa de mijloace, îndemînarea băiatului la dulgherie și teama părintelui de pierderea acestui ajutor de mare preț au dat greutate sfaturilor lui conu Epaminonda ; și a rămas Niculăiță acasă, la munca pămîntului.

De părut rău, lui nu i-a părut, că-i plăcea și munca la cîmp și mai ales dulgheria... La cîmp, cînd păzea boii cu alți băieți de seama lui, se juca el și cu ei ; dar mai drag îi era să se răzlețească deoparte și să se uite cu băgare de seamă la ierburi și la lighioni. El era cel care-i învăța să scoată din găuri păianjini și greieri, cu un glonțișor de ceară legat de ață.

Băieții ceilalți stăteau ce stăteau lîngă dînsul, apoi porneau la alte jocuri ; iar el rămînea singur să supravegheze cum se luptau furnicile să ducă poveri de patru-cinci ori mai mari decît ele, ori se tîra binișor pe brînci, să vadă ce face lăcusta de țîrîie așa de tare.

Și au trecut așa an peste an, în totul șase, și a ajuns acum flăcău de șaptesprezece ani, frumos și așezat, dar sfios...

La dulgherie acum se pricepe bine. Stîlpii care stau grămadă sub șopron, pentru ulucile din față, pe care, dacă i-o învrednici Dumnezeu, le ridică la anul — el i-a făcut ; cosoroaba de la prispă, care putrezise la un cap, el a înlocuit-o ; furca maică-si el a încrestat-o ; și să vă arate Salomia, fata lui Pîrvu Miu, vecinul, donicioara nouă, cumpărată de el din oborul de la Sfîntul Ilie și tot de el înflorată cu fierul ars... Minune, nu altceva !...

Ar fi, după cum vedeți, o pildă de băiat fericit, dacă pînă în timpul de față ar fi găsit omul meșteșugul să stăpînească toată fericirea ce i se cuvine — și dacă n-ar avea și Niculăiță partea lui de amărăciune, izvorită din netrebnicia întocmirii de azi a lucrurilor...

Dar amărăciunea lui Niculăiță a izvorît și din firea lui iscoditoare, deosebită de firea celorlalți... Încă de pe cînd era copil i-a jucat renghiuri... De cîte ori nu l-a urecheat tat-su pentru că-și pierduse o jumătate de zi uitîndu-se cum mîncau ori cum își făceau gogoșile viermii de mătasă pe care-i creștea maică-sa ? De mai multe ori a mîncat bătaie, pentru că — în vremea cînd el urmărea cîte o gînganie — boii pe care era trimes să-i păzească intrau din miriște ori din islaz în vreo holdă. De cîteva ori a fost trezit de arsura unei nuiele, însoțită de o înjurătură : „Mă, ești cu dușii de pe lume ? Nu crezi că ți-au intrat boii în porumbul meu ?“ Dar nici dojana aspră a părinților, nici bătaia pentru plăți de ispașă nu l-au putut vindeca...

Astea însă le-a răbdat Niculăiță fără mare supărare. Ceea ce era mai greu de răbdat era batjocura. Că încet și treptat a ajuns de batjocură.

De două ori i se întîmplase să vadă pe cîmp cum un bărzăune negru-galben se luptase cu un păianjen mai mare decît dînsul, cum îl biruise și cum îl luase între labe și zburase cu el. Vederea acestei lupte, care i se păruse cumplit de crîncenă, atît îl mișcase, încît a povestit-o și altora. „O fi...“ răspunseră unii. Tat-su răspunsese cu dojană : „După drăcii de astea caști gura de plătesc

eu gloabă, tutuitule !“ Iar cei mai tineri : „Muscă să prinză păianjeni ! Mă, da' grozav știi să le mai croiești !“

Altădată a sărit ca mușcat de șarpe și a început să strige la alți băieți, care erau mai departe. Când au venit băieții și l-au întrebat de ce i-a strigat, le-a povestit înspăimântat că a văzut o lăcustă, de-ale de le zice „călugăriță“, cum odată s-a zbîrlit, a bîzîit, a prins între gheare o lăcustă mai mare ca ea și a început s-o mănînce.

— Unde, mă ?

— Uite colea.

— Unde, mă ?

— Colo, lîngă mărăcinele ăla... mai la stînga...

S-au plecat băieții cu toții, s-a plecat și el, s-au uitat, dar n-au mai găsit „călugărița“. Iar unul dintre ei :

— Hai, mă, încolo, să ne isprăvească Marin istoria cu Frusina. Nu-l știți pe Niculăiță ? Mă, să te duci la popa Alecu, să-ți citească o moliftă.

— Să n-am parte de...

— Nu te mai jura, mă, degeaba.

Într-o zi, cum sta pe un scăunel, creștînd un băț cu briceagul, văzuse în stratul de mărar de lîngă dînsul pisica lor, pe brînci, la pîndă după un stol de vrăbii, care, la patru-cinci pași de ea, ciuguleau pe jos ciripind, niște mălai risipit. Uitîndu-se cu luare-aminte la pisică, o văzuse căscînd puțin gura și o auzise lămurit făcînd din gîtlej ca vrăbiile. Parcă ar fi vrut să le ademenească, să vie înspre locul unde era ea pitită. Și în adevăr vrăbiile se duseseră după mălai înspre dînsa. O văzuse cum își încorda picioarele, și cînd a judecat că sînt destul de aproape, hîrști ! odată s-a repezit și a prins una în gheare.

Seara a povestit la poartă cele văzute și auzite. Era de față și Pîrvu Miu și fii-sa Salomia și lea Manda, mama Salomie, și moș Grigore, alt vecin.

— Cum le vezi și le auzi numai tu pe toate, mă Niculăiță ? a întrebat moș Grigore zîmbind. Iaca, eu sînt om de merg pe șaptezeci și patru de ani, dar pisică să facă din gît ca vrabia n-am auzit.

— Moș Grigore, nu știu alte pisici ; dar a noastră face. Am auzit-o, uite, cum mă auzi dumneata.

— Mă, o să-ți scormonească lumea o poreclă. O să te pomenești odată cu unul : „Niculăiță Minciună“, și așa o să rămîi.

...Și n-a mai trebuit să se găsească altul să-i scormonească porecla prorocită de moș Grigore cu o povață părintească... „Niculăiță Minciună“ o să fie de acum încolo pentru tot satul... Și, negreșit, îl doare cînd i-o spun băieții ; iar cînd Ghițică al popii l-o lua în zeflema, întrebîndu-l : „Ce-ai mai văzut, mă Niculăiță !“ și i-o spune, în hohotele de rîs ale celorlalți, c-a văzut și el greiere prinzînd o cioară și mîncînd-o — Niculăiță o să se rușineze și o să înceapă să se îndoiască el însuși dacă a văzut și a auzit cu adevărat ce știe, de vreme ce acest om deștept, care făcuse șase clase de liceu, nu-l credea.

Și azi așa, mîine așa, dojana părinților pentru vremea pierdută degeaba „după prostii și după gîrgăuni“, neîncrederea unora, batjocura altora au închis inima băiatului și l-au făcut tăcut și sfios... Un singur om era de se-nțelegea cu el : bietul Isaia ciobanul — și a murit și ăla.

Dar durerea cea mai mare a lui Niculăiță venea tot din zîmbetul de neîncredere al frumoșilor ochi ai Salo-

miei... Că pe băieți putea să-i ocolească. La han, despre partea băieților, putea să se uite fără să intre în horă ; și în munca cu sapa ori cu tesla găsea, împotriva înveninării pe care i-o aduceau zeflemelele lor, doftorie — de parcă i-o lua cu mîna. Dar același leac era fără nici o putere față de durerea pe care i-o pricinuia zîmbetul batjocoritor al fetei — zîmbet după care nu trebuia să alerge o dată pe săptămînă la han, că-l avea acolo, peste gard, la fiecare ceas al zilei ; iar duminica, la han, peste acest zîmbet se adăogau glumele și limbuția lui Petrică a lui Stan Pașalan, care urmărea stăruitor pe Salomia...

La cităva vreme de la întîmplarea cu moș Grigore, într-o după-amiază, Niculăiță și-a făcut drum spre casa învățătorului. L-a găsit în livadă, culegînd prune. Întîi s-a sfiit să-i spuie la ce venise și a început să culeagă și el în rînd cu ceilalți. Dar pe urmă, fiindu-i teamă că prea întîrzie și folosindu-se de o clipă cînd se găsea numai cu învățătorul mai la o parte, a îndrăznit să-l întrebe :

— Domnule, nu te supăra, dumneata știi multe..?

— Ei ?... a întrebat Irimescu, văzînd că nu mai urmează.

— Uite ce e... dumneata știi multe, c-ai învățat carte multă... Nu e așa că pisica face ca vrăbiile ?

— Cum ca vrăbiile ?

— Face din gît ca vrăbiile..?

Învățătorul s-a uitat la el cu luare-aminte ; iar Niculăiță a urmat :

— Și mă gîndeam că poate ai dumneata vreo carte în care scrie că pisica face din gît ca vrăbiile... și-ți lucrăm și eu la vreo ulucă... la ceva...

— N-am nici o carte în care să scrie bazaconii d-astea, mă Niculăiță...

I-a părut rău grozav la întoarcere, rău de tot... Tii ! să fi avut domnul învățător o carte așa... Să fi adus pe Salomia, să citească ea... cu ochii ei... Că poate că altă dată nu mai rîdea, cum rîsesse atunci, la poartă, cînd cu vorba lui moș Grigore, rîs frumos, care în pieptul lui se prefăcuse în junghi.

A doua zi, după ce a lucrat la niște zăbrele, a presărat mălai prin locul unde văzuse el vrăbiile și, după ce și-a zgornit surorile, a adus pisica, a luat pe frati-su Ilie lîngă dînsul, ca să nu se miște — și s-a așezat la pîndă creștînd un băț. La scurtă vreme au venit cîteva vrăbii, și a început și pisica să facă din gît ca ele... Atunci Niculăiță a început să strige șuielat Salomiei, care scutura niște țoale pe prispa casei :

— Salomio, Salomio !

Fata a ridicat capul, și el, stînd nemișcat, a șoptit :

— Apropie-te binișor de gard... binișor...

Dar Salomia s-a apropiat se vede prea zgomotos, că odată au zburat vrăbiile.

— Le speriași... dar, dacă nu ești prea zorită, treci pe poartă și vino-ncoace nițel. Uite pisica coala-n mărar... Vin' s-o auzi cum face.

Era curioasă și fata să auză, și a venit. El i-a dat un scăunel și s-a așezat cu un genunchi în pămînt lîngă dînsa, ținînd pe frati-su Ilie alături de el. Și au stat așa alături... au stat... Dar Salomia, care, pe cînd se uita la pisică, se gîndea la deșteptăciunea și puterea lui Petrică

a lui Stan Pașalan, și-a întors capul mirată, a început să rîză și desprinzîndu-se :

— Zi, d-aia m-ai chemat, Niculăiță Minciună ! și a fugit zglobie acasă.

După ziua aceasta i-a lucrat ei donicioara, înflorînd-o cu fierul roșu, care ardea ca zîmbetul ei necredincios și batjocoritor... Salomia i-a dat și ea niște bete — bete ca toate betele ; dar lui Niculăiță i s-au părut că altele asemenea nu mai sînt pe lume...

A plecat Niculăiță la oraș, cu căruța cu lemne. Că s-a gîndit neica Andrei că tot îi stau boii degeaba acum la începutul lui octombrie... Ce bruma porumb a făcut l-a cărat, prunele asemenea ; de arat nu era chip, pînă nu s-o îndura Dumnezeu să dea o bură de ploaie, că era pămîntul cremene...

A cumpărat omul de la domnul Frim, din pădurea care o taie, trei stînji de lemne : cînd și cînd să ncarce căruța cu cît or putea duce boii — și ori să se ducă el la tîrg, ori să mîie pe Niculăiță, să le vînză cu ceva cîștig. Au încărcat amîndoi de aseară mai bine de un sfert de stîngen, l-au legat regulat cu lanțul să nu pice și, cînd mai erau două ceasuri pînă la ziuă, și-a îmbrăcat Niculăiță cojocul ; maică-sa i-a strigat de la vatră : „Încheie-te la piept, că e frig“ ; tat-su i-a adus aminte pentru a patra oară : „Să nu le dai din unsprezece lei nici o para mai jos — și fii cu ochii în patru să nu te-nșele frunul, că tu ești cam tutuit !“...

Era întuneric beznă ; dar Niculăiță nu știa ce e frica, nici uritul. Pe tot drumul, treisprezece kilometri, mai

mult în căruță, sus pe lemne a stat, fluierînd încet, cu ochii la stelele grozav de strălucitoare în această noapte limpede de răcoarea toamnei. Îi erau dragi lui stelele toate și-l învățase răposatul Isaia ciobanul cum le cheamă mai pe fiecare. Și cum venea înspre răsărit, a văzut cum s-a ivit și s-a ridicat din marginea zării luna nouă, apoi luceafărul de ziuă ; pe urmă s-a făcut o geană roșie, s-a deschis fața cerului, s-a tot deschis, stelele s-au topit una cîte una, și luceafărul, și cornul lunii ; iar în dreapta locului unde se ivise geana roșie au început să iasă sulii aurii... ca părul Salomieii..

Cînd a ajuns la oraș soarele era sus. Cîrciumarul de la bariera orașului l-a întrebat cît cere pe lemne.

— Unsprezece lei, a răspuns Niculăiță.

Iar negustorul, căruia nu-i trebuia, că el avea lemne, după ce s-a uitat bine la marfă, a zis :

— Face, că sînt lemne bune de tufă curată. Și, după ce s-a uitat și în ochii băiatului, i-a dat o povață : Mă, băiețuș, tu să ceri pe ele cinsprezece lei, să ai de unde lăsa.

Acum trei zile să fi venit Niculăiță cu lemnele astea la tîrg, numai decît le desfăcea — că nepriceperii lui la negustorie i-ar fi venit într-ajutor vîntul pizmaș, care a bătut pînă ieri dimineața ; dar azi, soarele cald care l-a făcut să-și scoată cojocul îi strică vertul mărții... Unul îi dă opt lei, altul zece și șase bani ; dar nu le dă și umblă prin oraș pînă pe la ziua-jumătate.

— Dar ce ești tu, turc, să nu lași nici un ban din cît ai cerut ? îi răcnește un brutar. Trage înăuntru-n curte.

— Dar să știi, unsprezece lei, jupîne.

După ce le descarcă Niculăiță și le așază unul câte unul, sfert regulat, brutarul îi numără în gologani zece lei și jumătate.

— Păi, ne-a fost vorba unsprezece lei, jupîne.

— Dar ce ești tu, turc ? Dacă-ți place ; dacă nu, încarcă-ți-le și pleacă.

Niculăiță îi dă banii înapoi și, fără supărare, începe să încarce lemnele la loç, frumos, tacticos, cum le încarcă aseară la pădure.

Liniștea băiatului pesemne că i-a plăcut brutarului, că începe să rîză și, scoțînd unsprezece lei deplini, îi dă zicînd : „Ăsta să știi că e Păcală“.

Niculăiță și-a băgat banii în chimir, își înjugă boii și pleacă... Se gîndește că mai bine i-ar fi dat în fișice. Așa, te pomenеști că la-ntors, de neodihna de peste noapte, îl prididește vreun somn în căruță și i se risipesc gologanii. De aceea, mergînd pe uliță, caută cu ochii pe jos, doar o găsi vreun petec de hîrtie, să facă banii fișice. Nu caută de prisos : prin dreptul tribunalului găsește o jumătate de coală de hîrtie. O ridică, o bagă în sîn și, după ce iese din oraș, se suie în căruță taie hîrtia în două ; o jumătate o taie iar în două și, scoțîndu-și banii din chimir, face două fișice : unul de cinci lei, altul de șase. Le bagă frumos în chimirul pe care-l închide cu îngrijire și zice : „Cea ! Joian !“...

...Mai tîrziu, cînd se înnorează și începe să bată vîntul, își pune cojocul pe dînsul și simte ceva rece în sîn. E cealaltă jumătate de hîrtie neîntrebuințată, pe care n-a aruncat-o. O scoate și se uită la ea. E scrisă de mînă și, cum știe să citească, citește : „...făcînd aplicația artico-

lului 327, a cărui cuprindere este următoarea : Cel ce, găsind pe drumuri ori pe uliță lucruri ce nu sînt ale sale, și întrebîndu-se despre ele le va tăgădui, se socotește că a comis un abuz de încredere și se va pedepsi cu închisoarea de la 15 zile pînă la 3 luni“...

„Adică cum ? se gîndește Niculăiță, dacă oi găsi eu în drum, să zicem un galben, să nu fie al meu care l-am găsit ? Dar ce, l-am furat ? Nu l-am găsit ? Pă ce să-l dau altuia ?“ Și citește încă o dată ; și cînd ajunge la „întrebîndu-se de ele“, deodată duce mîna la chimir. Fișicurile sînt la locul lor ; dar acum începe să se facă lumină în mintea lui Niculăiță : „Dar dacă ăl de l-a pierdut a muncit pe el ? Dacă s-a dus la pădure, cum s-a dus el cu tat-su, și i-o fi căzut peste picior un buștean, cum i-a căzut lui tat-su ? Dar dacă o fi umblat cît a umblat el prin tîrg astăzi ? Și dacă a schimbat banii pe un galben, ca să-l ducă de pus în salbă unei fete ca Salomia ?“...

Și aducîndu-și aminte de o vorbă auzită de mai multe ori de la tat-su : „de banul nemuncit nici praful nu s-alege“, înainte de a ațipi în căruță își zice că el chiar de nu l-ar întreba nimeni, dacă i s-ar întîmpla să găsească o pîngă cu bani, ar duce-o la primărie ori la domnul șef de jandarmi...

Cine i-a auzit gîndul de i l-a împlinit așa de curînd ? Că la patru zile după asta întocmai așa i s-a întîmplat. Erau cu toții la porumbiște, tăiau cocenii. La un timp tat-su zice :

— Mă Niculăiță, era vorba să dregi ușa de la podul șopronului, și n-ai dres-o. Pînă diseară, în patru ceasuri eu zic că faci una nouă.

— Fac.

— Brațele noastre ne ajung aici să dăm gata și să încercăm pînă diseară.

— Așa e.

Și Niculăiță pleacă ; și, ca să ajungă mai degrabă acasă, o taie prin prunii boierești, sare pîrleazul din dreptul crucii Căminarului, o cruce înaltă de piatră în marginea șoselei, o coboară la stînga pe șosea ; și cum umblă pe poteca din marginea drumului, vede jos, dinaintea lui, un portofel de piele neagră... Îl ridică, îl deschide și vede, și în buzunarul din dreapta și în buzunarul din stînga al portofelului, hîrtii de bani, hîrtii multe, cîte n-a văzut neam de neamul lui... Se uită de jur împrejur : nimeni... Mult la gînduri nu stă și o pornește ; dar în loc să ție drumul spre casă, sare alt pîrleaz și se îndreaptă spre reședința jandarmeriei. Mergînd așa, zimbește gîndindu-se : „De ! să nu-l am acum coala în mînă și să spui la lume c-am găsit un portofel cu bani, ar zice că mint“. Oamenii sînt duși după treburi ; se întilnește numai cu copii mici, n-are cu cine vorbi... Ajunge la reședință, deschide ușa. Domnul șef e singur în odaia din dreapta. Tolănit pe pat, citește o gazetă... Din fund se aude cîntînd un glas de femeie. E glasul cocoanei Steluții... O fi lucrînd ceva și cîntă : „...Suspine crude pieptu-mi zdrobește“...

— Ce e, mă ? întrebă domnul șef, ridicînd ochii de pe gazetă.

— Uite, domnule șef. Venind p-ici pe șosea — că m-a mînat taica acasă, să dreg ușa de la gura șopronului — și așa, am dat prin prunii boierești și am sărit pîrleazul din

dreptul crucii Căminarului, și cum umblam așa, văz jos o tomoașcă neagră. Zic : „Ce să fie aia ?” Și cînd m-aplec, uite ce găsii : portofelul ăsta cu bani de hîrtie mulți. Și am venit de vi l-am adus dumneavoastră, că trebuie să se arate păgubașul...

Domnul șef se uită de mai multe ori, cînd la flăcău, cînd la banii din portofel, și după o lungă tăcere întreabă :

— Mai era cineva cu tine ?

— Nimeni.

— Ai spus la alții ?

— La nimeni. Am venit p-ici pe poteca de din dos, drept la dumneavoastră.

Domnul șef tace, apoi :

— Ia ascultă, mă Niculăiță, parcă așa te cheamă...

— Așa.

— Să nu mai spui la nimeni pînă nu s-o ivi păgubașul, că te aude spunînd cum e portofelul și se scoală vreunul și zice că el l-a pierdut, fără să-l fi pierdut el. Nici mă-ti, nici lu tat-tu să nu le spui pînă nu se arată păgubașul, auzi ?

— Auz.

— Bine ai făcut că l-ai adus, bravo ! Ești băiat cinstit. Și să știi c-o să spui eu păgubașului să te cinstească frumos.

Niculăiță o pornește spre ușă ; dar cînd e în prag, domnul șef, gîndindu-se la procesul-verbal ce va trebui să dreseze, îl mai întreabă :

— Cum te cheamă pe tine ?

— Gropescu Niculae.

— Carte știi ?

— Știu...

Rămas singur, domnul șef scoate hîrțiile din portofel, le numără de trei ori : sînt cinci mii patru sute de lei în hîrtii de cîte o sută, încolo nimic. Își scoate tabacherea, își face o țigară, o fumează dus pe gînduri, se închină a mirare și, înainte de a începe să scrie, se lasă cu scaunul pe spate și strigă :

— Steluțo !

Dar Steluța cîntă și n-aude.

Domnul șef se scoală și strigă din pragul odăii mai tare :

— Steluțo !

— Ei ? face Steluța, ridicînd ochii de pe bluza la care lucra.

— Ia vin' nițel...

După ce domnul șef i-a povestit istoria toată, după ce i-a arătat banii, au rămas amîndoi amuțiți... Gîndindu-se la bluzele de mătasă, la jachetele, la pălăriile pe care și le-ar fi putut cumpăra dumneaei pe atîția bani, cocoana Steluța a zis într-un rînd :

— Cum nu-i găsii eu, Doamne ! ?

Și iar a tăcut și i s-a dus gîndul la ifosele primăresei și ale Irimeascăi, care se uitau la ea de sus... Într-un tîrziu a întrebat :

— Ala de-i zice „Niculăiță Minciună“ ? Și iar după o tăcere : Și zici că nu l-a văzut nimeni ?

Dar domnul șef s-a uitat în ochii ei și n-a răspuns nimic...

În vremea asta Niculăiță se și apucase de lucru și, scoțind cu cleștele cuiele ușii celei vechi, se gîndea că maică-si și lui tată-său tot trebuie să le spuie, n-are încotro.

— Ce lucrezi acolo, mă Niculăiță ?

Băiatul ridică ochii, în care a înflorit un zîmbet de fericire de la întiul sunet al glasului care-l întreabă, și vede pe Salomia. E urcată pe un buștean, cu brațele pe gard. Vîntul îi flutură-n părul auriu și ochii ei verzi, ca apa adîncă și limpede la umbră, zîmbesc a batjocură...

— Dreg ușa de la podu șopronului, răspunde Niculăiță, și se gîndește : „Nu, ei nu-i spui, că nu mă crede și o să spuie la alții rîzînd de mine. Mai bine să afie singură de la alții, cînd s-o ivi păgubașul“...

S-a ivit păgubașul. E colo, pe linia satului, în mijlocul mulțimii de femei și de copii adunați în jurul lui. Călărețul care a trecut adineauri în buiestru, ăla e păgubașul.

Salomia, care, de pe bușteanul pe care era urcată, vede copiii alergînd într-acolo, se coboară și dă fuga la poartă zicînd :

— Nu-ș' ce s-a întimplat pe linie, că văd că dau copiii fuga-n sus.

Niculăiță își lasă lucrul și iese și el la poartă. O femeie care vine dintr-acolo îl dumirește :

— E un negustor care cică a pierdut o pungă cu bani și întreabă dacă n-a găsit-o cineva.

Niculăiță se duce grăbit într-acolo, își face loc printre copii și, ajuns lângă negustor, îl atinge de braț și-l întreabă :

— Cum era punga dumată ?

— Un portofel de piele neagră, zgîriat într-un colț, portofel de-alea care se-ndoieste așa, cu două buzunare...

Niculăiță zice cu simplitate :

— L-am găsit eu adineauri lângă crucea Căminarului și l-am dus la domnul șef de jandarmi.

Negustorul pare nebun de bucurie, nu știe ce să mai zică. Și pe cînd femeile se crucească de mirare, pleacă cu flăcăul spre reședința jandarmeriei, cu droaia de copii după dinșii.

*

Mișcare neobișnuită în Măgureni. Lume adunată la primărie... Se așteaptă sosirea domnului procuror, care vine să ancheteze cazul la fața locului ; și sosirea autorității se așteaptă cu nerăbdare, ca să se facă odată lumină în această afacere încurcată, care ținea lumea în nedumerire... Ciudată împrejurare ! Alaltăieri, marți, pe la toacă, s-a ivit în comună domnul Niță Andreescu, de ține în tăiere pădurea Colfescului, întrebînd din om în om dacă nu cumva i-a găsit vreunul un portofel cu 5 400 de lei, pe care l-ar fi pierdut dimineața, cînd trecea spre vale. Și pe cînd întreba niște femei din cătunul Manga, s-a pomenit cu Niculăiță, feciorul Gropescului, ăla de-i zice „Niculăiță Minciună“, că l-ar fi găsit el în dreptul crucii Căminarului, că l-ar fi dus la tactul jandarmeriei și

I-ar fi dat în mîna șefului ; iar șeful cîcă habar n-are. Păgubașul, neștiind ce s-aleagă din arătările băiatului și din tăgada șefului, s-a plîns procurorului, care trebuie să pice...

Și iată-l sosește, singur, numai cu grefierul. Căpitanul de jandarmi care trebuia să-l însoțească lipsea, dus la București. Trage la primărie unde-l așteaptă păgubașul ; se supără că nu sînt veniți nici șeful de jandarmi, nici băiatul care zice c-a găsit banii ; dă poruncă să trimeată numaidecît după ei ; iar pînă la sosirea lor, cere lămuriri de la primar, de la notar, de la perceptor.

— De ! domnule procuror, vorbește primarul, știu eu ce să zic ? Asta vorbim și noi între noi de alaltăieri... Să mință șeful ?... de !... Sumă mare... cinci mii patru sute de lei. Banul e ochiul dracului... Te pomenești... Dar iar mă gîndesc : să bagi pe om în pușcărie așa, pe vorba unui zănatic...

— Cum zănatic ? întreabă procurorul.

Răspunde notarul :

— Păi să vedeți, domnule procuror, băiatul ăsta e cam așa... cum să zic ?

— Cum îl cheamă ?

— Niculăiță Gropescu, dar lumea îi zice „Niculăiță Minciună“.

— De ce ?

— I-a scornit așa o poreclă.

Procurorul, din ce în ce mai intrigat și nerăbdător, întreabă :

— Pe cine ați trimes după ei ?

— Am trimes un vătăjel ; dar iată, vine șeful. Dacă binevoiți să-l ascultați.

Domnul procuror binevoiește.

Ușa se deschide și domnul șef intră, scoate capela, o ține cu mâna stângă, lipită de sabie ; și, alăturînd călcîile zornăitoare, zice uitîndu-se drept în ochii procurorului :

— Trăiți !

Autoritatea superioară îl examinează de sus pînă jos. Constată că e același bărbat voinic, oacheș, de toată frumusețea în uniformă cu întreite galoane. Îl cunoaște de mult, și-l întreabă :

— Ce e, Albescule, cu chestia banilor ?

Domnul șef zîmbește, dar cu măsură (a ! cocoană Steluțo, meșteră profesoară ești !) și răspunde :

— De ! domnule procuror, dacă credeți dumneavoastră că sînt eu în stare de așa ceva — și că trebuie...

Dar domnul procuror a venit să ancheteze ; și dumnealui, cînd vine să ancheteze, nu-i place vorbă multă. Dumnealui, cînd cel cărui îi pune vreo întrebare nu-i răspunde scurt și se lungește la vorbă, i-o taie. Din experiența dumnealui de doi ani a constatat că asta e cea mai bună sistemă. „Altfel nu mai isprăvești niciodată.“ De aceea taie vorba șefului și chiar îl înștiințează :

— Mie, te rog să-mi răspunzi scurt. Unde erai cînd a sosit păgubașul la reședința jandarmeriei ?

— Eram acolo.

— Să vie Andreescu.

Păgubașul Andreescu vine de afară. Procurorul îl întreabă :

— Unde ai găsit pe domnul șef cînd te-ai dus la jandarmerie ?

— Să vedeți, domnule procuror... după ce m-a întreb-
bat băiatul cum era portofelul meu și i-am spus că era
negru, cu o zgîrietură la un colț...

— A ! pardon, pardon ! Mie ieri la parchet mi-ai
spus că băiatul ți-a spus dumitale întîi cum era portofelul.
Acum zici că dumneata i-ai spus lui. Uite ici în procesul-
verbal...

— Să vedeți, domnule procuror...

— Ce să văz ? Mie, te rog să-mi răspunzi scurt : el ți-a
spus dumitale întîi cum era portofelul, ori dumneata
lui ?

— Eu lui.

Notarul înștiințează pe domnul procuror c-a sosit
băiatul ; și domnul procuror, care e foarte curios să-l
vadă, spune păgubașului și jandarmului să aștepte afară,
și dă poruncă să i se aducă băiatul... Băiatul intră. E tras
la față, cu o frunte largă, sub care sclipesc doi ochi negri,
în care tremură parcă o licărire de friguri... Altfel foarte
curățel...

Vătăjelul își explică întîrzierea :

— Nu vrea să vie, să trăiți, domnule procuror. Abia
l-am adus.

— De ce nu vrei să vii, mă băiete ?

Niculăiță ridică din umeri... A ! de marți după prinz
s-au petrecut multe, pe care nu le-ar putea povesti cu șir
Niculăiță. Mai ales cele petrecute pe dinăuntru lui. Toate
tremură, sclipesc și se sting nestatornice ca fulgerele.

...a ajuns la jandarmerie cu păgubașul și cu alți oameni după ei, între care parcă și primarul... Și a zis zîmbind : „S-a găsit păgubașul, domnule șef“... Și șeful a zis mirat : „Care păgubaș ?“... Și el s-a uitat bine să vadă dacă vorbește cu șeful, și a zis : „Păgubașul cu portofelul de l-am găsit lângă crucea Căminarului... de vi l-am adus adineauri“... Și șeful a zis : „Ce, mă, visezi ?“... Și el s-a uitat la lume și s-a pipăit și a zis iar : „Adineauri cînd cînta cocoana Steluța la pălimar“... Și domnul șef a răcnit : „Ce, mă, ești nebun ?“... Și el atunci a simțit că parcă i se rupe ceva în cap, înăuntru, și a zis, dar n-a zis cu gîndul să-l supere... a zis duios, ca din pragul unei mari primejdii : „Domnule șef, ori te poartă cum ți-e vorba, ori vorbește cum ți-e“... Și domnul șef l-a plesnit cu pumnul peste gură de l-a podidit sîngele... Și pe urmă nu mai știe, pînă unde a venit mă-sa și cu mama Paraschiva care-i descînta și-i da să bea apă dintr-o oală nouă... Era pe prisma casei. Alături era parcă nea Pîrvu Miu și cu moș Grigore, vorbeau cu tat-su... Moș Grigore-l întreba : „Dar ție și mă-si cum de nu v-a spus nimic ? cum n-a dat fuga să vă spuie întîi vouă ?“... Nea Pîrvu a zis : „Cu ei nu s-a întîlnit, n-auzi ? dar fii-mi cum de nu i-a spus nimic ? c-a vorbit cu ea după aia“... Și s-a întors nea Pîrvu cu fața spre gard și a întrebat : „Așa e, Salomio ?“ Și Salomia era urcată pe buștean lângă gard, se uita speriată și a răspuns : „Așa e“... Și el s-a sculat și a răcnit odată : „Uite aici, cu mîinile amîndouă l-am ținut — ca lemnul să mi se usuce mîinile !“ Și pe urmă iar nu mai știe... Parcă a venit ieri primarul și notarul și s-a dus cu ei

de le-a arătat unde a găsit portofelul, pe unde a sărit pîrleazul, pe unde a dat, pe unde s-a întors...

Astea tot le mai zărește Niculăiță, că sînt lucruri trăite, văzute și auzite... Dar ce nu mai poate zări e treptata pierdere a simțului realității pe care i-a adus-o îndoiala, neîncrederea tuturor... și indignarea șefului, care nici n-a mai putut să se stăpînească... Sînt cîteva ceasuri de cînd nu mai e așa de sigur c-a găsit în adevăr banii... Venind pe drum cu vătăjelul se silise să-și orînduiască gîndurile și să spuie cum s-a întîmplat, de la început...

— N-auzi, mă băiete, întreabă a doua oară domnul procuror, de ce nu vrei să vii ?

— De !...

— Cum de ! ? Faci o pîră contra unui om ; viu eu, procurorul, să cercetez faptul ; trimet după tine și nu vrei să vii ? Ce fel de socoteală e asta ?...

— De !...

— Cum te cheamă ?

— Gropescu Nicolae.

— Nu-ți zice ție lumea „Niculăiță Minciună“ ?

— La asta nu se mai gîndise Niculăiță. Așa e ! !... Lui îi zice „Niculăiță Minciună“ ! ! Vezi dumneata ! ?...

— N-auzi ce te-ntreb ? Îți zice lumea „Niculăiță Minciună“ ?

— Mi-o fi zicînd.

— Cum „mi-o fi zicînd“ ? Îți zice ; spune toată lumea. De ce ?

— De !...

— Iar „de“ !... În sfîrșit... Spune cum e cu chestia banilor ?

Băiatul se codește : se silește să-și adune mințile risipite... Vrea s-o ia de la început, cum și-a făcut planul venind cu vătăjelul... Se freacă cu mîna pe frunte, înghite în sec... Procurorul așteaptă...

— Uite, domnule... Cînd mi-a dat mie brutarul.

— Care brutar ?

— Brutarul de i-am vîndut lemnele în unsprezece lei, azi se-mplinește o săptămînă...

— Ce-mi tot îndrugi mie de brutar ?... Ce are a face brutarul ?

— Să vă spui...

Și Niculăiță tace și iar se silește să-și adune mințile care se amestecă... Domnul procuror se uită cu luare-aminte la tremurarea mîinilor băiatului, la privirea lui rătăcită ; și cum e om bun la inimă și milos, și cum a început să înțeleagă, după ce se uită în ochii primarului și ai notarului, zice blînd :

— Spune.

— Cînd mi-a dat mie banii brutarul... de m-a mînat taica la tîrg cu lemnele... și am văzut stelele...

Niculăiță tace.

— Că întîi a vrut să-mi dea numai zece lei și jumătate, dar pe urmă... Ghițică al popii mi-a scornit mie porecla, că el nu crede că ia bărzăunul păianjene...

În capul domnului procuror s-a făcut lumină deplină. Nu mai încapă îndoială... Se vede cît de colo. Deci ca să nu piarză vreme multă îl oprește din povestire și-i zice să mai aștepte afară. După ce băiatul a ieșit, zice celor de față :

— Bietul băiat.

— Eu ce vă spuneam, domnule procuror ? zice notarul.

Procurorul stă pe gânduri. Se gîndește matur !... Aseară la club unde se vorbea de acest caz, Mitică Ionescu, avocatul, zisese : „Te pomenești că reclamantul n-a pierdut nici un ban și-și pregătește vreun faliment“... Și cazuri de astea cunoștea destule domnul procuror... Nu mai departe, cazul de deunăzi cu Daradan... Dar atunci băiatul ? Dar așa e... băiatului îi spusese o femeie că un om a pierdut un portofel pe care-l caută. Asta a mărturisit-o păgubașul de ieri ; iar cum era portofelul a mărturisit adineauri păgubașul că i-a spus-o chiar el... După matură gîndire domnul procuror face : „hm“ și întrebă pe primar :

— Cit e d-aici pînă la spitalul din Dălgeni ?

— Patru kilometri.

— Spune birjarului să înhame caii și să se ducă un vătăjel cu scrisoarea pe care o s-o scriu eu acum. s-o dea doctorului... Să-i spuie și din gură că-l aștept aici. să vie neapărat...

Și domnul procuror scrie repede : „Doctore dragă... Urcă-te în trăsură și vino imediat pînă aici... Un caz curios de autosugestie, de telepatie, de pseudomanie. Cum însă nu vreau să-mi asum singur responsabilitatea, am neapărată nevoie de avizul unui om competent ca dumneata. La revedere. Vino neapărat că am să-ți povestesc ceva nostim despre Nineta.“

Tatăl lucrează la gluga de coceni. Mama, uitîndu-se din cînd în cînd spre prispă, mătură prin bătătură ; să fie curat, că vine popa Alecu. I-a povăţuit lumea să cheme popa să citească o moliftă... Descîntecele mamei Uţii nu mai ajută la nimic, şi mai rău îl îndirjeşte vorba ei blindă : „Niculăiţă mamă, nu te mai gîndi la banii ăia, maică... o fi fost vreo vrajă... ţi s-o fi părut — farmece, fir-ar pe pustii locuri“...

Niculăiţă stă pe prispa casei ţinîndu-şi între palme tîmplele care-i zvîcnesc şi se gîndeşte şi nu poate să-nţeleagă de ce i-au băgat degetul în gură şi doftorul şi domnul procuror...

Cum o să priceapă Niculăiţă, cînd nici ceilalţi care erau de faţă n-au priceput ?...

Doctorul, după primirea scrisorii procurorului, luase cu dînsul volumul de medicină legală a lui Vibert şi pe tot drumul citise partea referitoare la cazurile de *pseudomanie* atît de frecventă la copii, şi văzuse că e o manie eare se vindecă, dacă nu cumva e o primă manifestare a unei nebunii care are să progreseze... În *speţă*, după ce ascultase pe băiat, pe ceilalţi oameni, între care şi pe moş Grigore, venit şi el la primărie, îşi făcuse convingerea deplină. Nu mai încăpea nici o îndoială că era vorba de *prodromele* unei alienaţiuni în toată regula : vorbă fără şir, oareşcare temperatură, halucinaţii, lighioni, pisică pe care o aude cîripind, caz tipic... De aceea, după ce sfătuisese pe părinţii băiatului să se poarte blind cu dînsul, aducîndu-şi aminte de o dovadă peremptorie, chemase din nou

pe băiat, îl pusese să caște gura și, pipăindu-i cerul gurii cu degetul arătător, zisese procurorului : „Uite, bagă degetul și pipăie... mai la stînga... Simți o protuberanță a palatului ?“ „Da“, răspunse procurorul complet edificat. Această ultimă dovadă, venită după explicările doctorului, ilustrate cu citațiuni din autorul la-ndemînă, risipiseră toate îndoielile domnului procuror. Urcîndu-se în trăsură se felicitase de admirabila idee ce avusese de a trimete după doctor și, înduișat de vădita și zgomotoasa deznădejde a păgubașului, dase poruncă primarului, notarului, șefului, încet, ca să nu fie auzit de grupul de oameni, care stau mai deoparte : „În orice caz, voi supravegheați. Vedeți dacă vreunul face cheltuieli mai mari decît de obicei...“

Niculăiță stă pe prispă dus pe gînduri, cu tîmplele-ntre mîini... Deodată sare în sus... Și-a adus aminte că jumătatea de coală din care făcuse fișicele i-a rămas în buzunarul cojocului... Și i se pare că aceasta ar fi cea mai puternică dovadă de găsirea banilor. Dă fuga în odaie și caută prin buzunare, caută... Și negăsind hîrtia iese în curte și începe să strige la surori, prinde pe frati-su Ilie și-l bate peste mîini :

— La ce mi-ai umblat în buzunarele cojocului ? la ce, hai ? la ce umbli în alea ale mele ?...

Copilul țipă. Mama cheamă în ajutor pe bărbatu-său și amîndoi îl cuprind, unul de-o mîină, altul de alta.

: : : : : : : : : : : : : : |

PUIUL	5
MOARTEA LUI CASTOR	11
NICUȘOR	17
BLANA LUI ISAIA	25
BIETUL TRIC	34
PRIVIGHETOAREA	38
GHEORGHÎȚĂ AL ANGHELINII	41
NICULĂIȚĂ MINCIUNĂ	53